

Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
Facultatea de Drept și Științe Sociale
Catedra științe socioumane și asistență socială

ISTORIA MODERNĂ ȘI CONTEMPORANĂ A EUROPEI

Modele de *eseu* și *relație cauzală*

***Autor:* Lidia PĂDUREAC dr., conf.univ.**

***Recenzenți:* Gheorghe NEAGU dr., conf.univ.**

Teo-Teodor MARȘALCOVSCHI dr., conf.univ.

Discutat în ședința Catedrei de
științe socioumane și asistență socială

din _____2013

Proces verbal nr. _____

Aprobat la ședința
Consiliului Facultății de Drept și Științe Sociale

din _____ 2013

Proces verbal nr. _____

CUPRINS:

Argument

Recomandări bibliografice

VARIANTE DE ESEU:

- 1. Geneza societății moderne în Europa**
- 2. Descoperirile geografice: aventurism, scop al vieții sau necesitate istorică.**
- 3. Anul 1848 în Europa – programe, consecințe, perspective.**
- 4. Impactul vieții economice asupra evoluției sociale a lumii moderne**
- 5. Diplomația epocii moderne – realizări și eșecuri.**
- 6. Contradicțiile marilor puteri între modern și contemporan.**
- 7. Regimul fanariot: între progres și regres**
- 8. Specificul mișcării revoluționare din 1848 în Principatele Române**
- 9. Rivalitățile turco-austro-otomane și consecințele lor pentru Principatele Române în epoca modernă**
- 10. Impactul politicii țariste în Basarabia în sec XIX**
- 11. Europa mijlocului secolului XX între democrație și totalitarism.**
- 12. Evoluții economice în perioada contemporană**
- 13. Impactul tehnologiilor asupra vieții cotidiene și a mediului**
- 14. Impactul sistemului Versailles-Washington asupra destinului Europei**
- 15. Războaiele sec. XX: cauze, caracteristice, consecințe**
- 16. Integrarea europeană: realizări și perspective**
- 17. Terorismul – fenomen al contemporaneității.**
- 18. Procese integraționiste culturale în contextul globalizării**
- 19. Formarea RSSM – între ficțiune și adevăr**
- 20. Republica Moldova după 1991: realizări și probleme**
- 21. Politica externă a României în perioada interbelică de la echilibru regional la securitatea europeană**
- 22. Conflictul de pe Nistru – istoricul și soluțiile de rezolvare**
- 23. Uniunea Europeană și Rusia – între confruntări geopolitice și strategii de colaborare**
- 24. Europeanizarea – cauze, conținut, consecințe**
- 25. Uniunea Europeană – controversa competențelor instituționale**

RELAȚIE CAUZALĂ:

1. Stabiliți relația de interdependență dintre mișcările reformatoare din Principatele Române și evoluția social-politică a spațiului românesc modern.
2. Stabiliți relația de interdependență dintre doctrinile social-politice și democratizarea vieții politice din sec XIX.
3. Stabiliți relația de interdependență dintre revoluțiile burgheze și sistemul politic din epoca modernă.
4. Stabiliți relația de interdependență dintre mișcările naționale din sec. XIX și afirmarea națiunilor europene.
5. Stabiliți relația de interdependență dintre programele politice ale revoluțiilor burgheze și evoluția relațiilor sociale.
6. Stabiliți relația de interdependență dintre politica colonială a țarismului și situația etnodemografică a Basarabiei.
7. Determinați interdependența dintre destrămarea Imperiului Rus și mișcarea națională din Basarabia.
8. Determinați interdependența dintre politica internă promovată de Alexandru Ioan Cuza și abdicarea lui.
9. Determinați interdependența dintre relațiile internaționale în perioada interbelică și tendințele de echilibru și securitate europeană.
10. Determinați interdependența dintre relațiile internaționale în perioada interbelică și tendințele de echilibru și securitate europeană.
11. Stabiliți relația de interdependență dintre activitatea organizațiilor internaționale și tendințele de menținere a păcii în lume.
12. Demonstrează legătura cauzală dintre unirea provinciilor românești la 1918 și realizările economiei României în perioada interbelică Determinați interdependența dintre direcțiile politicii externe a URSS și crearea RASSM.
13. Determinați interdependența dintre „cursul nou” a lui Roosevelt și ieșirea SUA din criza economică.
14. Determinați legătura cauzală dintre activitatea partidelor politice și instaurarea dictaturii regale în perioada interbelică în România.
15. Determinați relația de cauzalitate dintre criza politică din vara anului 1940 și instaurarea regimului național legionar în România
16. Determinați interdependența dintre încălcarea prevederilor sistemului de la Versailles și începutul războiului doi mondial.
17. Determinați relația de cauzalitate dintre semnarea pactului Ribbentrop-Molotov și începutul operațiunilor militare din iunie 1941.

18. Determinați relația de cauzalitate dintre ofensiva sovietică în cadrul operației Iași-Chișinău și lovitura de stat de la 23 august 1944 din București.
19. Determinați interdependența dintre deportările din 6 iulie 1949 și procesul de colectivizare a gospodăriilor țărănești individuale
20. Determinați interdependența dintre noua mentalitate politică și sfârșitul „războiului rece”.
21. Determinați interdependența dintre destrămarea URSS și crearea sistemului multipolar al relațiilor internaționale.
22. Determinați raportul de cauzalitate dintre creșterea demografică și schimbările în cadrul sistemelor naturale.
23. Stabiliți interdependența dintre războiul rece și formarea Comunităților Europene.
24. Stabiliți interdependența dintre Conferința de la Helsinki și destinderea relațiilor internaționale
25. Stabiliți relația de cauzalitate dintre formarea lumii multipolare și consolidarea structurilor europene

Argument

Transformările din societatea contemporană impun rigori noi și în domeniul învățământului superior, orientând sistemul axiologic universitar spre formarea competențelor, aptitudinilor, capacităților de analiză, sinteză, evaluare la studenți. Metamorfozele de la înc. secolului al XXI-lea au apropiat Republica Moldova de arealul politico-geografic occidental, fapt ce i-a determinat conturarea unei poziții pro-europene. Includerea studiilor europene în instituțiile superioare de învățământ a devenit o necesitate a timpului. Una din disciplinele care facilitează înțelegerea și interpretarea argumentată a fenomenelor, proceselor europene este *Istoria modernă și contemporană a Europei*.

Schimbările social-politice, economice, morale din sec. XV-XVI, marile descoperiri geografice, Renașterea, reforma religioasă au marcat soarta popoarelor europene și au determinat geneza unei noi epoci în istoria omenirii. Pacea Westfalică, Congresul de la Viena au conturat hotarele accentuate prin manifestarea insistentă a conștiinței naționale. Secolul XX a debutat cu două războaie mondiale care au slăbit continentul și au permis scindarea acestuia pe criterii ideologice. Procesele integraționiste europene au fost cauzate de factori diverși, însuși fenomenul urmînd a fi conceput doar prin cercetarea sa multe-aspectuală.

Pentru aprecierea competențelor, cunoștințelor, aptitudinilor studenților la disciplina *Istoria modernă și contemporană a Europei* sunt promovate evaluări curente și finală sub formă de test. Testul conține cinci itemi: *argumentarea rolului personalității, explicarea unui fenomen istoric, compararea a două evenimente sau fenomene, stabilirea relației de cauzalitate, formularea unui eseu*. Cele mai mari dificultăți studenții întâlnesc la ultimii doi itemi, rezolvarea cărora presupune competențe de înțelegere, aplicare, integrare, analiză și evaluare argumentată a proceselor, fenomenelor și evenimentelor și sunt apreciați cu cel mai mare punctaj.

Pentru a stabili legătura „cauză-efect” este necesar de a stabili care fenomen este „cauză” și care – „efectul”, urmează prezentarea prin expunere logică succintă a tuturor componentelor cauzei urmată de consecințe, concomitent se utilizează limbajul istoric adecvat și cronologia. La final este obligatorie expunerea concluziei. Actualul material este propus în ajutorul studentului pentru a-i oferi modele de realizare a legăturii de interdependență și a eseului la *Istoria modernă și contemporană a Europei*.

Formularea eseului sau a discursului pe o problemă controversată din istorie necesită sintetizarea informației dobândite din diverse surse, stabilirea unui plan cu ajutorul căruia va fi prezentată informația. Este necesară explicarea cauzelor și impactului fenomenului propus din aspectul multiperspectivității, utilizarea limbajului istoric adecvat, folosirea datelor cronologice, prezentarea și argumentarea opiniei personale privind problema abordată.

Recomandări bibliografice:

1. Barbă Liudmila, Uniunea Europeană: istorie, instituții, politici, Chișinău, Ed. CEP USM, 2007.
2. Bărbulescu Iordan, Europa mea, București, Ed. Tritonin, 2007, vol. I.
3. Berstein S., Milza P., Istoria Europei, vol I-III, Iași, 1997.
4. Bock Gisela, Femeia în istoria Europei. Din evul mediu până în zilele noastre, Iași, 2002.
5. Bocșan Nicolae, Leu Valeriu, Cronologia istorică a Europei Centrale, Iași, 2002.
6. Bragari Nicolae, Integrarea europeană, Chișinău, Ed. Evrica, 2008.
7. Buruian Alexandru, Geopolitica lumii contemporane, Chișinău, 2008.
8. Carpentier J., Lebrun F., Istoria Europei, București, 1997.
9. Ciachir N., Istoria diplomației moderne, București, 1984.
10. Daniel Vinea, istoria modern a Europei, București, 2010
11. Dobrinescu V-F, Constantin I., Basarabia în anii celui de-al doilea război mondial, Iași, 1995.
12. Duverger Maurice, Europa de la Atlantic la gurile Dunării, București, Ed. Omegapress, 1991.
13. Fără termen de prescripție. Aspecte ale investigării crimelor comunismului în Europa, coordonatori: Sergiu Mustăță, Igor Cașu, Chișinău, 2011.
14. Florin Radu, Controversele secolului XX, București, ed. Diogene, 1997.
15. Geopolitica integrării europene, coord.: Bădescu Ilie, Mihăilescu Ioan, Zamfir Elena, București, Ed. Universității din București, 203.
16. Georgescu V., Istoria românilor. De la origini până în zilele noastre, București, 1992.
17. Grabbe Heather, Puterea de transformare a Uniunii Europene: Europeanizarea prin intermediul condițiilor de aderare în Europa Centrală și de Est, Chișinău, Ed. Epigraf, 2008.
18. Groza Ana, Comunitățile Europene și cooperarea politică, București, 2008.
19. Hen Christian, Leonard Jacques, Europa, București, Ed. Humanitas, 1992.
20. Hobsbaum Eric, O istorie a secolului XX. Era extremelor. 1914-1991, Chișinău, ed. Cartier, 1999.
21. Huntington Samuel P., Ciocnirea civilizațiilor, București, Ed. Antet, 1997.
22. Istoria Basarabiei. De la începuturi până în 1998, București, 1998.
23. Istoria lumii de la origini până în anul 2000, București, ed. Olimp, 2000.
24. Istoria modernă a Europei și Americii, Chișinău, 1998.
25. Istoria românilor. Compendiu, Iași, 1996.

26. Istoria românilor. Epoca contemporană, N. Enciu, Chișinău, 2001.
27. Istoria românilor. Epoca modernă, I. Varta, D. Dragnev, Chișinău, 2002.
28. Istoria universală contemporană, N. Enciu, Chișinău, 2006.
29. Istoria universală. Epoca modernă, I. Varta, T. Varta, Chișinău, 2001.
30. Joffe Josef, Viitorul Marilor Puteri, București, 2000.
31. Kahn Sylvain, Geopolitica Uniunii Europene, Chișinău, 2008.
32. Legaht Bernd, Meer Ulrich, Rutzenhofer Ulrich, Istoria lumii în date. Din preistorie pînă în prezent. Cele mai importante personalități și interdependențe, București, 2003.
33. Mamina Ioan, Scurtu Ioan, Guverne și guvernanți, 1916-1938, București, 1996.
34. Mougel Francois-Charles, Marea Britanie în secolul al XX-lea, București, 2003.
35. Murgescu B., Istoria lumii în texte, București, 1999.
36. Omul secolului XX, Iași, coor. Ute Frevert, ed. Polirom, 2002.
37. Petrencu A. Istorie universală. Epoca contemporană, Chișinău, ed. Museum, 1995.
38. Scurtu Ioan, Buzatu Gheorhe, Istoria românilor în secolul XX, București, 1999.
39. Serebrian Oleg, Geopolitica spațiului pontic, Chișinău, 2006.
40. Șișcanu Ion, Raptul Basarabiei 1940, Chișinău, 1993.
41. Spațiul libertății, securității și justiției în Europa lărgită, Chișinău, 2009.
42. Neill M, William H, Ascensiunea occidentului: o istorie a comunității umane și un eseu retrospectiv, Chișinău, 2000.
43. Ciachir N., Istoria universală modernă, București, 1998.
44. Chifu I., Basarabia sub ocupația sovietică, București, 2004.
45. Onisoru Gh., Istoria contemporană universală după 1945, București, 2004.
46. Gailland J-M., Rowley A., Istoria continentului european: de la 1850 până la sfârșitul secolului al XX-lea, Chișinău, 2001.
47. Thiesse, A-M., Crearea identității naționale în Europa, Iași, 2000.
48. Tilly Ch., Revoluțiile europene: 1492-1992, Iași, 2002.
49. Язьков Е., История стран Европы и Америки в новейшее время, Москва, 2000.
50. Гренвилл Д., История XX века: Люди. События. Факты., Москва, 1999.

1. Geneza societății moderne în Europa

Repere:

- formarea relațiilor economice burgheze
- controverse în structurile social-politice europene
- transformări la nivel de moralitate în societatea europeană

Secolele XV-XVI reprezintă perioada de tranziție dintre medieval și modern,

perioadă în care elementele vechiului nu au dispărut, iar cele ale noului nu s-au afirmat. Descoperirile geografice, renașterea, reforma religioasă, umanismul, explozia demografică, urbanizarea au determinat metamorfoze de ordin economic, social, politic, moral care au generat formarea unui sistem nou de valori și au conturat specificul societății moderne.

În domeniul economic, la sfârșitul sec. XVI se impun tot mai insistent relații burgheze. Mercantilismul ca doctrină economică ce echivala bogățiile statului cu cantitatea metalelor prețioase și a banilor, a fost preluat de țările Europei de Vest, fapt ce a determinat stocarea unor cantități mari de bogății, fără a dezvolta ramurile economiei. În Spania din cauza bulionismului relațiile de capital se dezvoltau cu dificultate în condițiile unei dominații a relațiilor feudale. Renta obținută de la țărani era însușită de stat, nobilime și cler. Sursa principală de acumulare inițială a capitalului continua să rămână munca suplimentară a țăranilor. Sporirea inflației era generată de întreținerea luxului de la curte și al nobilimii vechi, de costul războaielor, creșterea datoriilor. În consecință s-a declanșat o criză generală. În Olanda mercantilismul s-a manifestat prin capitalism comercial și manufacturier, concentrarea capitalului, având loc în sfera comerțului și a operațiilor creditar-bancare. Mercantilismul francez în forma colbertismului, numit și industrialism, accepta investirea banilor și implicarea statului în procesul de inițiere a manufacturilor. Revoluția agrară declanșată în Anglia prin transformarea proprietății funciare în proprietate capitalistă, invenția de noi tehnici și tehnologii, a pătruns și în restul Europei. Lupta dintre sistemul economic vechi și cel nou era inevitabil. Relațiile economice noi veneau în contradicție cu principiile medievale. Starea de conflict urma să fie depășită prin reforme, însă oficialitățile politice care reprezentau relațiile feudale refuzau să accepte transformări, în consecință societatea s-a revoltat, lichidând vechiul regim.

s-au creat categorii noi, care doreau să-și legitimeze statutul pentru a avea acces la putere. Relațiile economice au permis burgheziei să devină cea mai înstărită pătură socială, care însă nu avea acces la putere. Inițial ea era dispusă să colaboreze cu statul absolutist, cu timpul, însă se pronunța contra reglementărilor rigide impuse de acesta în economie și contra barierelor puse în fața dezvoltării forțelor productive. Ea dorea neamestecul statului în activitatea economică, libertatea comerțului. Odată cu consolidarea burgheziei au fost inițiate și revendicări de ordin politic.

În domeniul politic regimurile feudale veneau în contradicție cu noua realitate. Burghezia nemulțumită de absolutism s-a transformat în elita stării a treia, orientînd-o spre lupta împotriva vechiului regim. Două state s-au aflat în avangarda modernizării continentului european: Anglia și Franța. În Anglia societatea s-a revoltat împotriva regelui Carol I, declanșînd revoluția burgheză. Proclamarea republicii în 1649 nu a adus stabilitatea dorită. Protectoratul lui Cromwell, fiind un regim autoritar a reușit să depășească criza. După o perioadă de restabilire a Stuartilor, în 1588 a avut loc „glorioasa revoluție”, prin care în Anglia s-a instaurat regimul monarhiei constituționale, astfel realizîndu-se scopul inițial al revoluției. Burghezia și-a asigurat libertățile depline în domeniul economic, politic și social, contribuind la continuarea procesului de modernizare.

În Franța criza absolutismului dirijat de regele Ludovic al XVI a creat premise pentru declanșarea revoluției. În 1789 Adunarea Statelor Generale, sub presiunea stării a treia a fost reorganizată în Adunare Națională. Burghezia organizată în diferite grupări politice, dintre care cele mai influente fiind: iacobinii și girondinii, a inițiat acțiuni tot mai insistente. În rezultat a fost adoptată Declarația drepturilor omului și cetățeanului, prin care statul era obligat să asigure egalitatea în fața legii, proprietatea, securitatea, prezumția nevinovăției, dreptul de participare directă sau prin reprezentanți la viața politică, libertatea în măsura în care aceasta nu afectează libertatea altor persoane. Deși s-a încheiat prin instaurarea regimului lui Napoleon, revoluția franceză a conturat principalele valori ale societății moderne.

În domeniul moral societatea a început să se orienteze spre valorile general-umane ale democrației. Oamenii doreau să-și creeze condiții în care statul le va asigura tuturor posibilități egale, iar fiecare, în dependență de scop, muncă depusă, capacități să aibă șanse egale de a se realiza. Popoarele aflate sub dominație străină au preluat aceste idei și în contextul manifestării conștiinței naționale s-au activizat în lupta lor spre libertate.

Concluzie: revoluțiile moderne au determinat căderea vechilor regimuri feudale și formarea unei societăți bazate pe principiile libertăților naturale. Noile relații sociale, economice, politice s-au extins asupra întregului continent cu o intensitate diferită. Libertatea economică, politică, individuală era tratată ca un fenomen ce include și responsabilități, întrucît morala omului trebuie să-i arate limitele acestei libertăți, dacă însă morala lipsește, atunci trebuie să intervină legea. Procesul de modernizare a Europei a continuat și în perioada contemporană.

Recomandări bibliografice:

1. Bocșan Nicolae, Leu Valeriu, Cronologia istorică a Europei Centrale, Iași, 2002.
2. Daniel Vinea, istoria modern a Europei, București, 2010
3. Istoria lumii de la origini pînă în anul 2000, București, ed. Olimp, 2000.
4. Istoria modernă a Europei și Americii, Chișinău, 1998.

5. Istoria universală. Epoca modernă, I.Varta, T. Varta, Chișinău, 2001.
6. Legaht Bernd, Meer Ulrich, Rutzenhofer Ulrich, Istoria lumii în date. Din preistorie pînă în prezent. Cele mai importante personalități și interdependențe, București, 2003.
7. Tilly Ch., Revoluțiile europene: 1492-1992, Iași, 2002.

2. Descoperirile geografice: aventurism, scop al vieții sau necesitate istorică.

Repere:

- **cauzele marilor descoperiri geografice**
- **consecințele descoperirilor geografice**
- **state și personalități**

Transformările din Europa de Vest din sec. XIII-XV au determinat unul din cele mai semnificative evenimente care a marcat perioada de tranziție de la medieval spre modern – marile descoperiri geografice. Acest fenomen a avut importante consecințe atât pentru continentul european cât și pentru restul lumii, deși a fost controversat în geneză și evoluție. Multipli factori au contribuit la demararea descoperirilor geografice care inițial nu erau un scop în sine, dar o necesitate de simplifica legăturile comerciale dintre țări care devenise o prioritate a timpului. Printre principalele cauze care au determinat acest proces pot fi menționate:

- Necesitatea de a stabili noi căi de comunicare cu Orientul se impune în sec XIV. Europeanii cunoșteau căile spre India și China încă din sec. XIII datorită lui Marco Polo, dar accesul spre acestea a întrerupt (1350) prin cuceririle Imperiul Otoman în formare. Indiile erau principalele furnizoare de mirodenii și mătase cotate mult în Europa.

- Intensificarea vieții economice necesita noi surse de materie primă și piețe de desfacere.

- Concurența și rivalitatea dintre monarhii europeni stimulau organizarea mai rapidă a expedițiilor geografice.

Astfel putem afirma că în sec. XV necesitatea descoperirii de noi căi de comunicare cu Orientul a determinat suveranii marilor state europene să finanțeze expediții care să deschidă rute comerciale și să descopere noi teritorii pentru produse și resurse. Descoperirile geografice au stat la originea expansiunii europene, au provocat o adevărată revoluție în istoria umanității, deoarece au transformat structurile tradiționale, stimulând relații economice noi care au stat la baza relațiilor moderne, răspîndind civilizația și cultura europeană. Deci în mare parte, descoperirile au fost o necesitate istorică.

Pentru majoritatea persoanelor care au realizat aceste descoperiri organizarea expedițiilor era un scop al vieții. Fiecare din ei dorea să fie primul care a descoperit un nou pămînt, insulă, mare, continent, pentru aș-i înscrie numele său în constelația personalităților istorice. Mulți navigatori nu puteau obține susținerea financiară, mulți nu aveau cunoștințele necesare, de aceea doar unora le-a

reușit. Genovezii și catalanii încă din sec. XIV au trecut Gibraltarul, ajungând în Oceanul Atlantic. Portughezii, impulsionați de regele Henric, activi în exploatările maritime au devenit primii printre puterile navale, orientându-și interesele spre Africa pentru a obține acces la sursele de metale prețioase și pentru a găsi un drum mai sigur spre Orient. Totuși cei mai revoluționari cu cele mai spectaculoase descoperiri au fost spaniolii. Columb folosind informațiile lui Ptolemeu și convingerea că Pământul este sferic era convins că va putea ajunge în India prin vest. Deși a descoperit America (1492) era convins că a ajuns în Asia. Cel care a înțeles că s-a descoperit un continent nou a fost A. Vespucci. Portughezul F. Magelan a descoperit strâmtoarea ce-i poartă numele și atinge noul ocean pe care îl numește Pacific.

Este adevărat că majoritatea navigatorilor, dar și finanțatorii lor dispuneau de o doză mai mare sau mai mică de aventurism, deoarece se bazau pe ipoteze sau informații neverificate. Pentru europeni în evul mediu Orientul era un mister, fapt care lăsa frâu liber imaginației. În Europa circulau povești, mituri despre fabuloasele bogății, metale prețioase, stofe fine, diverse bunuri din țările orientale. Unii oameni aventuroși, dornici de îmbogățire rapidă vroiau să devină navigatori, însă doar acei care pe lângă aventurism dispuneau de cunoștințe necesare, creau o bază reală pentru ași atinge scopul.

Concluzie: descoperirile geografice care au început expansiunea care a impus celorlalte continente stăpânirea Europei și valorile civilizației europene, au fost o necesitate istorică, combinată cu o doză de aventurism a persoanelor pentru care descoperirea noului a devenit sensul vieții.

Recomandări bibliografice:

1. Berstein S., Milza P., Istoria Europei, vol I-III, Iași, 1997.
2. Carpentier J., Lebrun F., Istoria Europei, București, 1997.
3. Daniel Vinea, istoria modern a Europei, București, 2010
4. Istoria modernă a Europei și Americii, Chișinău, 1998.
5. Istoria universală. Epoca modernă, I.Varta, T. Varta, Chișinău, 2001.
6. Murgescu B., Istoria lumii în texte, București, 1999.

3. Anul 1848 în Europa – programe, consecințe, perspective.

Repere:

- cauzele mișcărilor revoluționare
- principiile revoluțiilor
- consecințele revoluției din 1848 pentru țările europene

Revoluțiile burgheze în Europa au fost orientate împotriva structurilor politice și sociale medievale. Această transformare nu a fost desăvârșită în toate teritoriile din cauza reinstaurării unor regimuri reacționare, a dominației străine sau a păstrării modalităților vechi de guvernare. În prima jumătate a sec. XIX pe continent popoarele se deosebeau după gradul lor de independență, unitate teritorială și politică, însă toate se confruntau cu rămășițele relațiilor feudale în domeniul politic, economic, social. În 1948 dorința de democratizare, de libertate, de respectare a drepturilor națiunilor au conturat conștiința națională și au mișcat popoarele la luptă în vederea realizării scopurilor. Aceste revoluții se deosebeau între ele ca modalitate de manifestare, program, durată, capacitate de succes, forța acțiunilor represive, gradul de dezvoltare și libertățile politice, naționale dintr-o țară sau alta, dar toate s-au axat pe aceleași principii și valori doar cu intensitate diferită. Astfel principalele idei ale revoluțiilor din 1848-1849 din Europa au fost: de nivel politic, social, economic, național.

La nivel politic popoarele doreau instaurarea regimurilor care să respecte voința majorității prin aflarea la putere a organelor reprezentative. În același timp programele cereau lichidarea pedepselor corporale, anularea cenzurii, libertatea întrunirilor, libertatea presei. În unele țări – Principatele Române, Austria, statele germane, unele state italiene – mișcarea dorea păstrarea monarhiei, dar în limite constituționale, cu respectarea drepturilor pentru celelalte instituții în stat. În Franța, de unde și a început valul revoluționar, revoluționarii au proclamat republica, anulând monarhia lui Ludovic Filip și declarând alegeri pentru Adunarea Constituantă. În majoritatea statelor forțele politice participante la revoluție au fost eterogene – de la liberali, republicani până la socialiști. Ideea era de a crea regimuri liberale, democratice în care să fie respectată suveranitatea majorității.

La nivel social cerințele, în mare parte, le repetau pe cele a revoluției franceze din 1789 – libertăți individuale: dreptul la viață, libertate, egalitate în fața legii. La fel se cerea abolirea privilegiilor și a rangurilor feudale, soluționarea problemelor sociale ale muncitorilor industriali: zi de muncă de opt ore, drept la concediu, asigurări; emanciparea țăranilor, anularea dependenței personale acolo unde încă era; evoluția structurii sociale a lărgit spectrul revendicărilor în acest domeniu. Dacă revoluțiile anterioare apărau preponderent interesele burgheziei, atunci revoluția din 1848 avea o componentă social mult mai mare incluzând lucrătorii salariați (numărul cărora a sporit permanent datorită intensificării vieții industriale) și masele țărănești. De exemplu în Franța, sub presiunea maselor populare a fost impus votul pentru toți cetățenii de sex masculin ce atinseseră vârsta de 21 de ani. Cerințele modificării legilor electorale în favoarea dreptului universal au fost în majoritatea programelor.

La nivel economic revendicările revoluționare prevedeau lichidarea impozitelor sau prestațiilor feudale, organizarea modernă a fiscalității, asigurarea unor condiții de muncă din partea statului pentru ca persoanele să se poată angaja în câmpul muncii, iar pentru țărani se cerea rezolvarea

problemei agrare prin împrumutarea lor cu pământ (prin sau fără răscumpărare). De fapt, agravarea condițiilor economice, declanșarea unei crize în orașe și la sate în contextul asupririi politico-sociale au și cauzat începutul revoluțiilor.

La nivel național cerințele au avut un caracter pronunțat, însăși perioada 1848-1849, fiind numită și „Primăvara popoarelor” – un fenomen european în timpul căruia popoarele și-au manifestat din plin conștiința națională. În Germania (Congresul de la Viena (1815) a păstrat fărâmițarea național-politică a sa), Italia (toate regatele italiene cu excepția Piemontului se aflau sub dominație austriacă), Ungaria, Cehia, Croația, țările Române (Moldova și Muntenia aflate sub suzeranitate otomană și protectorat rus, iar Transilvania în componența Imperiului Habsburgic) lupta pentru înlăturarea dominației străine, emanciparea și unificarea națională, formarea statelor naționale unitare au constituit scopul revoluției.

Concluzie: în perspectivă revoluționarii doreau să constituie în țările lor regimuri liberale, democratice în care puterea să fie reprezentativă, iar oficialitățile să respecte drepturile și libertățile individuale, să lichideze reminiscentele feudale din toate domeniile vieții. Dacă în Franța obiectivele au fost de natură politică și socială, atunci în celelalte țări obiectivele naționale au fost predominante.

Recomandări bibliografice:

1. Berstein S., Milza P., Istoria Europei, vol I-III, Iași, 1997.
2. Daniel Vinea, istoria modern a Europei, București, 2010
3. Istoria lumii de la origini până în anul 2000, București, ed. Olimp, 2000.
4. Istoria modernă a Europei și Americii, Chișinău, 1998.
5. Istoria universală. Epoca modernă, I.Varta, T. Varta, Chișinău, 2001.
6. Legaht Bernd, Meer Ulrich, Rutzenhofer Ulrich, Istoria lumii în date. Din preistorie până în prezent. Cele mai importante personalități și interdependențe, București, 2003.
7. Murgescu B., Istoria lumii în texte, București, 1999.

4. Impactul vieții economice asupra evoluției sociale a lumii moderne

Repere:

- **invențiile tehnice – progres economic**
- **trăsături specifice a vieții economice moderne**

- transformări sociale în epoca modernă

Secolul XVIII a debutat cu importante transformări economice care a influențat preponderent structurile sociale a lumii moderne. După prima fază a revoluției agrare industria manufacturieră nu mai era în stare să satisfacă cerințele crescânde ale pieții interne și a celei externe. Pentru a corespunde necesităților timpului are loc trecerea de la munca manuală la cea mecanizată, adică trecerea de la manufactură la fabrică, relizându-se prima fază a revoluției industriale. Anglia a fost prima țară în care a avut loc acest fenomen. Deși aici întreprinderile industriale au fost înființate încă în a doua jumătate a sec. XVIII, numărul lor a crescut vertiginos în perioada următoare. Realizările tehnice erau folosite pentru creșterea productivității muncii. Primele inovații au fost în domeniul textil: suveica lui J. Kay, vîrtelnița perfecționată – spinning jenny, construirea motorului universal cu aburi de către J. Watt, războiul de țesut mecanic. Treptat fenomenul industrial s-a răspândit și în alte țări. În consecință perioada în care predominase producția agricolă a fost înlocuită cu perioada în care predomina industria mașinizată, astfel societatea rurală a cedat locul celei industriale, fapt ce a determinat transformări radicale în structura socială. Ierarhia precedentă s-a schimbat. Exodul masiv al populației rurale în centrele urbane a oferit brațe libere și ieftine de muncă pentru industrie, care s-au conturat treptat într-o categorie socială separată, cea a lucrătorilor salariați. La început personalul fabricilor era alcătuit din diferite elemente: țărani alungați din sate sau plecați din lipsa de mijloace de a se întreține, foști ostași, meseriași. Proprietarul întreprinderii urma să instruiască aceste persoane neexperimentate, deoarece mașina dictează un ritm unic al muncii, impune reguli rigide în procesul muncii, iar muncitorii au fost nevoiți să se obișnuiască cu această disciplină. În condițiile dezvoltării relațiilor capitaliste transformările au avut loc și la sate, întrucît micii producători agricoli nu puteau face față cerințelor, ei treptat se ruinează și completează rîndurile muncitorilor agricoli. O parte din țărănime, rămasă fără pămînt începe să practice munca salariată, iar altă parte pleacă la oraș și completează rîndurile muncitorilor industriași.

Ierarhizarea societății începe să depindă tot mai puțin de creșterea privilegiilor și tot mai mult de capacitățile personale și de bogăția deținută. Vechile legi, ranguri și privilegii au fost lichidate și s-a proclamat libertatea politică și libera inițiativă. S-a creat o societate liberală bazată pe individualismul garantat de lege. Afirmarea persoanelor are loc datorită bogăției, talentului sau muncii. A doua fază a revoluției industriale (anii 80 ai sec. XIX) impulsionată de sectorul energetic, urmată de un progres tehnic și economic fără precedent a definitivat și transformările din domeniul social. Descoperirea noilor surse energetice – petrolul și electricitatea, a revoluționat celelalte sfere economice, astfel sporește necesitatea nu doar a brațelor de muncă, dar a persoanelor cu anumite studii profesionale în industria constructoare de mașini (după invenția motorului cu ardere internă), metalurgie, transporturi, industria alimentară. Structura socială practic a fost simplificată, societatea

fiind împărțită în două: deținătorii de proprietăți și categoriile salariate de către aceștia. În consecința acestor transformări nobilimea care își păstra influența datorită averilor sale începe să decadă deoarece refuză să se implice în domeniul industrial și activitățile bancare, în timp ce burghezia de afaceri este în continuă creștere numerică și economică. Întreprinzătorii care au făcut investiții, au început să folosească invențiile tehnice s-au îmbogățit și mai mult. Această categorie formează grupul celor mai bogați membri ai societății care acordă prioritate interesului economic față de morală sau religie. Concomitent s-a constituit și mica burghezie, formată din angajați și funcționari mijlocii, mici proprietari. Revoluția industrială a impulsionat constituirea multor întreprinderi, bănci, birouri de afaceri, fapt ce a favorizat creșterea numerică a burgheziei mici. De aici s-au format și reprezentanții profesiilor liberale: ingineri, medici, avocați, profesori, atât de necesari lumii industrializate. Cea mai spectaculoasă creștere a avut-o categoria muncitorilor salariați: angajați la întreprinderi, în construcții, la căile ferate, tipografii, țesătorii. Dintre aceștia muncitorii calificați aveau o pregătire profesională și erau plătiți mai bine.

Concluzie: revoluția industrială a cauzat importante transformări în societatea modernă, ajustând-o relațiilor capitaliste. Burghezia s-a segmentat în dependență de avere și surse de venit, nobilimea a decăzut, s-a mărit numărul lucrătorilor salariați, a sporit necesitatea studiilor profesionale pentru practicarea diferitor profesii și angajarea în câmpul muncii.

Recomandări bibliografice:

1. Berstein S., Milza P., Istoria Europei, vol I-III, Iași, 1997.
2. Bock Gisela, Femeia în istoria Europei. Din evul mediu pînă în zilele noastre, Iași, 2002.
3. Istoria lumii de la origini pînă în anul 2000, București, ed. Olimp, 2000.
4. Istoria modernă a Europei și Americii, Chișinău, 1998.
5. Istoria universală. Epoca modernă, I.Varta, T. Varta, Chișinău, 2001.
6. Murgescu B., Istoria lumii în texte, București, 1999.
7. Tilly Ch., Revoluțiile europene: 1492-1992, Iași, 2002.

5. Diplomația epocii moderne – realizări și eșecuri.

Repere:

- confruntări militare în epoca modernă
- principii în activitatea diplomației moderne
- realizările și eșecurile diplomației moderne

Motto „Libertățile statelor europene în epoca modernă au fost menținute datorită echilibrului puterii, nu a păcii” (H. Kissinger) În fiecare secol apare o țară cu puterea și voința de a modifica

întregul sistem internațional conform propriilor sale valori. În sec.XVII, Franța datorită cardinalului Richelieu, a introdus abordarea relațiilor internaționale bazate pe statele-națiune și interesele acestora. În sec. XVIII Marea Britanie a elaborat conceptul de echilibru al puterii, care a dominat diplomația europeană următorii 200 de ani. Națiunile europene au ales acest concept de reglementare a relațiilor dintre ele pentru a nu permite unui stat mai puternic să le domine. Faptul că întotdeauna se contura un stat mai puternic a dictat necesitatea unor alianțe pentru a combate această putere. În epoca modernă s-au evidențiat trei fenomene importante, după care cu regularitate statele au amenajat relațiile, restabilind echilibrul puterii: războiul de 30 de ani, finisat cu Pacea Westfalică (1648); războaiele napoleoniene care s-au încheiat cu Congresul de la Viena (1814-1815); formarea statelor naționale unitare (1870-1871) care permitea noilor state să încline balanța spre ele.

Războiul de 30 de ani a fost ultima încercare a Imperiului Habsburgic, susținut de Spania de reconstitui un mare imperiu german. Statele germane susținute de Franța, Suedia au reușit să-și păstreze independența. Pacea Westfalică păstra fărâmițarea politică a statelor germane, recunoștea independența Olandei, Elveției, oferea cele mai multe anexiuni teritoriale Franței, transformând-o, în lipsa unei concurențe germane, în adevărat hegemon al Europei. Ludovic XIV extinse dominația pînă aproape de Rin, fapt ce a determinat necesitatea de contrabalanță realizată de diverse coaliții. Astfel Liga de la Augsburg a reușit să obțină victorie împotriva Franței (1688-1697), o largă coaliție europeană nu i-a permis să aducă în Spania pretendentul său la tron, iar mai tîrziu în timpul războiului de șapte ani (1756-1763), deși a fost susținută de Austria, Rusia, Saxonia, a suferit înfrîngere de la Anglia și Prusia. Aceste evenimente au temperat pretențiile Franței spre hegemonie. Putem constata că sistemul echilibrului puterii avea scopul de a nu permite extinderea conflictelor, de a limita posibilitățile statelor de a se domina unele pe altele, dar nu de a evita crizele sau războaiele. În sec. XVIII la rolul de putere dominantă în Europa pretind Marea Britanie, care real își consolidase pozițiile, și Austria, Prusia și Rusia – care au deplasat locul confruntărilor spre sud-estul european și Balcani. Decăderea Imperiului Otoman a stîrnit poftele celorlalte puteri din zonă, care doreau să profite de situație. Angliei nu-i convenea destrămarea Imperiului Otoman, fiindcă aceasta ar fi destabilizat echilibru în favoarea uneia din părți.

La începutul sec. XIX pe arena europeană iarăși se impune Franța. După revoluție, dictatură iacobină, Directorat, Consulat, în 1804 Franța lui Napoleon este proclamată imperiu. Acest dezechilibru a determinat țările europene să formeze coaliții. Înfrîngerea lui Napoleon a permis țărilor învingătoare să croiască o nouă hartă a Europei la Congresul de la Viena, care trebuia să asigure un nou echilibru. Franța a fost redusă la granițele din 1792, Habsburgii își asigurase dominația în statele europene, s-a păstrat fărâmițarea germană și italiană, iar pentru păstrarea status-oului european Anglia, Rusia, Austria, Prusia au creat Sfînta Alianță.

Revoluția din 1848, mișcările de eliberare națională din Balcani, unirea Principatelor Române, unificarea Italiei, unificarea Germaniei iarăși au modificat coraportul de forțe. Datorită lui Bismarck Germania devenită puternică a promovat „Realpolitik” – o politică de interes național și de calcul al puterii, prin care Germania încerca să nu atingă interesele ator state pentru ca împotriva sa să nu fie create coaliții. Din punct de vedere intelectual, conceptul de echilibru al puterii a reflectat convingerile celor mai importanți gânditori ai Iluminismului. În viziunea lui Montesquieu scopul separării puterilor era evitarea despotismului, la fel cum în relațiile internaționale fiecare stat în acțiunile sale este mișcat de propriul egoism, dar statele trebuie să aibă mecanisme pentru a se controla reciproc și a asigura un echilibru spre bunăstarea tuturor. Voltaire afirma că statele europene se confruntă sau cooperează pentru a menține echilibrul, unicul ce poate asigura libertatea statelor luate în parte.

Concluzie: Europa, singura parte a lumii moderne care a funcționat vreodată în cadrul unui sistem multe-statal, a inventat concepte de stat-națiune, suveranitate și echilibru a puterii. Aceste idei au dominat relațiile internaționale și s-au transformat în adevărate valori a poporului modern. Imediat ce acest sistem de valori va fi înlăturat omenirea se va lăsa antrenată într-o conflagrație mondială.

Recomandări bibliografice:

1. Berstein S., Milza P., Istoria Europei, vol I-III, Iași, 1997.
2. Ciachir N., Istoria diplomației moderne, București, 1984.
3. Duverger Maurice, Europa de la Atlantic la gurile Dunării, București, Ed. Omegapress, 1991.
4. Hen Christian, Leonard Jacques, Europa, București, Ed. Humanitas, 1992.
5. Huntington Samuel P., Ciocnirea civilizațiilor, București, Ed. Antet, 1997.
6. Istoria modernă a Europei și Americii, Chișinău, 1998.
7. Murgescu B., Istoria lumii în texte, București, 1999.

6. Contradicțiile marilor puteri între modern și contemporan.

Repere:

- **caracteristica relațiilor internaționale la sfârșitul sec. XIX**
- **etapele relațiilor dintre marile puteri**
- **formarea blocurilor militare**

Timp îndelungat, țările Europei moderne au respectat în relațiile diplomatice principiul echilibrului puterii. Unificarea politico-națională a Italiei și Germaniei, ascensiunea vertiginoasă a Angliei, consolidarea Imperiului Rus, decăderea Ausrtriei, Imperiului otoman a dezechilibrat

situația din Europa, statele conturându-și interese noi. Politica lui Bismarck de „Realpolitik” s-a caracterizat prin intenția Germaniei de a crea diferite sisteme de alianță pentru a ține Franța în izolare, dar care nu ar fi provocat alianțe împotriva Germaniei. Rivalitatea marilor puteri de la răscrucerea sec. XIX-XX poate fi împărțită în două perioade: I – diplomația respectă principiile „Realpolitik” și păstrează echilibrul puterii, chiar dacă există mai multe state puternice; II – diplomația unor state va dori să promoveze o politică mondială „Weltpolitik”.

Pentru prima perioadă, Bismarck văzând că nu poate controla echilibrul puterii în Europa, el a stabilit mai multe relații cu mai multe țări. În 1879 el a încheiat o alianță secretă cu Austria, dorind să oprească expansiunea Rusiei în Balcani. Manevrele lui Bismarck, prin care erau susținute interesele Austro-Ungariei în detrimentul Rusiei au înrăutățit relațiile ruso-germane, mai ales după Congresul de la Berlin. În consecința acestui fapt în 1879 Germania și Austro-Ungaria au semnat un tratat de alianță secret care avea o orientare antirusească, la care în 1881 a aderat și Italia, nemulțumită de instituirea protectoratului francez asupra Tunisului. Considerând că Marea Britanie este principalul adversar al Rusiei, iar Franța este prea slabă și prea republicană pentru a face cu ea alianță, țarul a acceptat în 1881 reînnoirea alianței celor trei împărați (rus, german și austriac). În același timp, Serbia supărată de sprijinul mic din partea Rusiei a aderat la Tripla Alianță, lucru pe care în 1883 l-a făcut și România, de la care Rusia anexase sudul Basarabiei (1878). Bismarck a reușit să întărească flancul de est al Triplei Alianțe, Germania și Austro-Ungaria obținând posibilitatea de a controla cursul inferior și gurile Dunării și de a micșora influența rusă în Bulgaria.

A doua perioadă se caracterizează prin intenția Germaniei lui Wilhelm II de a promova o politică mondială prin promovarea unei politici active coloniale și formarea Marii Germanii în Europa centrală, fapt care a anulat principiile echilibrului puterii în Europa. Deși la sfârșit de secol se părea imposibilă o alianță anglo-franco-rusă – Franța și Anglia erau în conflict din cauza Egiptului, Anglia și Rusia aveau mari divergențe în lupta pentru influență în Orient – acțiunile diplomației germane au stimulat-o. În același timp Italia și România au părăsit Tripla Alianță. Tendința Rusiei de a se apropia de Franța a fost întărită de un acord colonial anglo-german – Anglia primea izvoarele Nilului și o porțiune în Africa de est, iar Germania își lua fișia Caprivi. Totuși relațiile anglo-germane au început să se înrăutățească, deoarece englezii se temeau de întărirea sporită a Germaniei care dorea să domine Europa. În 1891-1893 Franța și Rusia au încheiat o alianță politico-militară îndreptată împotriva Germaniei. Contradicțiile dintre Anglia și Germania au fost în permanentă creștere din cauza concurenței pe mare a flotei navale și militare germane care afecta nemijlocit pozițiile Angliei. În aceste condiții Marea Britanie refuză la politica sa tradițională a „splendidei izolări” și se apropie de Franța pentru a împărți sferile de influență în nordul Africii. În 1904 cele două țări au semnat „Antanta cordială”, aceasta a însemnat că Anglia a abandonat postura de echilibrist și s-a aliat unuia din cele două blocuri aflate în opoziție. În 1907 Marea

Britanie și Rusia au depășit unele divergențe și au semnat un acord de împărțire a sferelor de influență în Asia Centrală. În rezultat s-a conturat o nouă grupare militaro-politică – Antanta.

Concluzie: rivalitatea marilor puteri la finele sec. XIX a determinat dezechilibrarea sistemului politico-militar din Europa, grupând statele în două blocuri: Tripla Alianță (din care făceau parte Germania, Austro-Ungaria) și Antanta (din care făceau parte Franța, Anglia, Rusia) care erau pregătite să înceapă reîmpărțirea sferelor de influență pe cale militară, fapt ce a adus omenirea în pragul unui flagel mondial.

Recomandări bibliografice:

1. Berstein S., Milza P., Istoria Europei, vol I-III, Iași, 1997.
2. Daniel Vinea, istoria modern a Europei, București, 2010
3. Hen Christian, Leonard Jacques, Europa, București, Ed. Humanitas, 1992.
4. Huntington Samuel P., Ciocnirea civilizațiilor, București, Ed. Antet, 1997.
5. Istoria modernă a Europei și Americii, Chișinău, 1998.
6. Istoria universală. Epoca modernă, I.Varta, T. Varta, Chișinău, 2001.
7. Joffe Josef, Viitorul Marilor Puteri, București, 2000.
8. Murgescu B., Istoria lumii în texte, București, 1999.

7. Regimul fanariot: între progres și regres

Repere:

- cauzele instaurării regimului fanariot
- aspectele negative ale regimului
- reformele fanariote – factor de modernizare

La începutul sec. XVIII Moldova și Muntenia continuau să se afle sub suzeranitatea Imperiului Otoman. Domnitorii români încercau să profite de alianțele timpului pentru a slăbi dominația otomană. acțiunile lui D. Cantemir, sărăcia boierilor români, dorința sultanului de ași asigura spatele frontului în timpul războaielor cu Habsburgii sau cu Polonia – au fost principalii factori ce au determinat Poarta să-și accentueze dominația asupra principatelor române. Din 1711 în Moldova, 1716 în Muntenia Imperiul Otoman a instituit un nou sistem de guvernare, numit în literatură regim fanariot. Sultanul numea în funcția de domnitori persoane de încredere, bogate din rîndurile grecilor (negustori, dragomani, cămătari) care locuiau în cartierul Fanar din Constantinopol. În perioada fanariotă (1711-1821) s-au manifestat o serie de progrese datorită modernizării spațiului, dar și o multitudine de regrese datorită creșterii dependenței principatelor față de turci. Cele mai importante limite ale regimului s-au manifestat:

- în domeniul politic – domnitorii erau numiți de sultan și aveau dreptul să activeze ca funcționari ai Porții. Lor li se interzicea să promoveze o politică externă de sine stătătoare. De menționat, că dacă pînă în 1774 (pacea ruso-turcă de la Kuciuk-Kainargi) domnitorii în principiu erau credincioși Porții, atunci ulterior, odată cu slăbirea Imperiului, mai mulți domnitori fanarioți au promovat o politică relativ independentă, imlicîndu-se chir în alianțe secrete cu alte țări;

- în domeniul economic – au sporit obligațiile economice. Principatele erau obligate să achite tributul anual, peșcheșurile (de două ori pe an – la Bairam și de ziua sultanului), rușferturilor (mita pentru diverși funcționari turci), „mucarerul mare” care era oferit de pretendenții la domnie ce promiteau o plată mai mare decît domnitorul în exercițiu, „mucarerul mic”, ce reprezenta plata anuală pentru confirmarea în domnie. Toate aceste plăți erau luate de pe seama populației. Concomitent Poarta instituisese un monopol asupra comerțului, de fapt Principatele puteau avea comerț liber cu alte state, dar numai după ce îndeplineau cerințele Porții de cereale, vite, cherestea, pește, etc. (iar aceste cerințe erau în permanentă creștere, deoarece otomanii purtau permanent războaie);

- în domeniul militar – Imperiul a lichidat armatele în Principate, lăsînd doar o gardă de corp pentru domnitor;

- în domeniul teritorial – poarta purta permanent războaie, în unele cazuri își rezolva problemele pe seama principatelor. Astfel a cedat teritorii asupra cărora nu avea nici un drept: în 1775 – Bucovina a fost anexată de Austria, în 1792 – teritoriul dintre Nistru și Bug, în 1812 Basarabia au fost anexate de Imperiul Rus, cetățile de la hotarul sudic au fost transformate în raiale turcești;

De rînd cu aceste regrese, societatea românească s-a bucurat de o serie de progrese care au contribuit la modernizarea acestui spațiu. Principalele din ele s-au manifestat în reforme, majoritatea promovate de familia Mavrocordaților:

- prin reforma fiscală statul a înlocuit responsabilitatea colectivă față de fisc cu cea personală, impunînd un singur impozit pe cap de familie – capitația care putea fi plătit în rate;

- prin reforma judecătorească are loc o specializare a instituțiilor judecătorești, iar procedura de cercetare a cazului devine scrisă;

- prin reforma administrativă au fost păstrate aceleași unități teritorial administrative (județe, ținuturi), dar în fiecare au fost numiți cîte doi ispravnici care reprezentau puterea domnească, fapt ce a determinat creșterea puterii centrale a statului;

- socială este una din cele mai semnificative, deoarece în 1746 în Muntenia, 1749 în Moldova a fost lichidată șerbia, astfel țărani devin liberi ca persoană, deși nu au fost împroprietăriți;

Multe realizări au fost în domeniul culturii: înființarea tipografiei la Iași, tipărirea colecțiilor de documente istorice, instruirea unor tineri boieri în instituții superioare de învățămînt din străinătate.

La începutul sec. XIX aspectele negative ale regimului încep să prevaleze asupra celor pozitive, creînd premise pentru revolta lui Tudor Vladimirescu.

Concluzie: perioada fanariotă reprezintă pentru Principatele Române trecerea de la medieval la modern, în care s-au produs o serie de transformări pozitive, umbrite însă de regresele acestui regim.

Recomandări bibliografice:

1. Ciachir N., Istoria diplomației moderne, București, 1984.
2. Georgescu V., Istoria românilor. De la origini pînă în zilele noastre, București,
3. Istoria Basarabiei. De la începuturi pînă în 1998, București, 1998.
4. Istoria românilor. Compendiu, Iași, 1996.
5. Istoria românilor. Epoca modernă, I. Varta, D.Dragnev, Chișinău, 2002.

8. Specificul mișcării revoluționare din 1848 în Principatele Române

Repere:

- **cauzele revoluției române**

- **mișcarea pașoptistă – idealuri democratice și naționale**

- **impactul cultural al revoluției**

În Spațiul românesc trecerea la epoca modernă a avut loc în condiții specifice din cauza dominației otomane, a protectoratului rusesc, a fărîmițării naționale și politice. Revoluția de la 1848-1849 în Principatele Române avea obiective naționale, politice, sociale culturale. Datorită dezvoltării sistemului de învățămînt, a pătrunderii din Europa a valorilor societății moderne în spațiul românesc s-a conturat o întreagă generație, numită pașoptistă, care și-a propus drept scop renașterea culturii naționale românești, modernizarea acestui spațiu, afirmarea libertății și a statalității naționale. Un rol important în acest sens l-a avut introducerea limbii române ca limbă de predare în învățămîntul public, manifestarea tendinței generale spre înnoire și propășire. Pentru a realiza scopurile generația pașoptistă a stabilit mai întîi problemele care împiedică aceasta. Astfel au fost formulate programele revoluțiilor din 1848 din Moldova, Muntenia și Transilvania, realizarea cărora avea să aducă principatele în rîndul țărilor moderne.

Pașoptismul s-a transformat într-o mișcare național-culturală care lupta pentru introducerea culturii românești în circuitul valorilor occidentale. În timpul revoluției, cei mai importanți reprezentanți ai culturii naționale au atins nivelul civilizației europene din acea epocă și au transpus în viață ideile lor, contribuind la afirmarea culturii și națiunii moderne românești. Literatura în această perioadă are menirea de a servi în calitate de armă de luptă pentru emanciparea poporului și

a patriei. Versurile lui Iancu Văcărescu, V. Cârlova, fabulele lui Gr. Alexăndrescu, d. Bolintineanu, proza lui C. Negruzzi, I. Heliade Rădulescu, A. Russo, comediile lui V. Alecsandri au contribuit substanțial la procesul de dezvoltare și afirmare a conștiinței naționale românești. Activitatea pașoptiștilor – o generație de scriitori, gazetari, istorici și oameni politici – a determinat începutul modernității noastre culturale prin faptul că au cultivat teme și motive romantice, au ales istoria ca sursă de inspirație, dezvoltând patriotismul. A fost o perioadă de avânt cultural în care cultura românească s-a deschis către valorile occidentale, s-a caracterizat printr-o orientare culturală cu trăsături specifice epocii de avânt revoluționar, emancipare socială și națională, unitate națională. Aceste valori s-au reflectat în programele revoluționare. Astfel cu participarea lui V. Alecsandri, M. Cogălniceanu în Moldova a fost elaborată „Petiția-proclamație” în care se cerea respectarea drepturilor și libertăților personale, formarea unei Adunări reprezentative a poporului, reformarea învățământului pentru ca toți să aibă acces la instruire, libertatea presei. Aceleași cerințe în formă și mai radicală au fost prezente și în Proclamația de la Islaz elaborată de membrii „Frăției” conduși de N. Bălcescu, I. Heliade-Rădulescu, A. Golescu. Adunările de la Blaj promovate cu insistență de S. Bărnuțiu, A. Treboniu-Laurian, T. Cipariu insistau asupra drepturilor și libertăților naționale ale românilor din Transilvania. După înăbușirea mișcării revoluționare în Moldova, mulți revoluționari s-au retras în Transilvania, Bucovina de unde au continuat lupta, elaborând proiecte noi de reorganizare a Principatelor, cel mai progresist fiind „Cerințele noastre pentru reformarea patriei” în care se cerea rezolvarea problemei agrare în favoarea țăranilor, unirea principatelor române. Aceste acțiuni au demonstrat încă o dată unitatea spirituală, culturală, națională a acestui spațiu. În același timp, pașoptiștii colaborau cu principalele reviste „Dacia literară”, „Curierul românesc”, „Pruncul român” care constituiau un mijloc eficient de apărare a intereselor naționale, a consolidării conștiinței naționale, o tribună pentru propagarea valorilor culturale românești. Lucrările pașoptiștilor făceau trimitere la trecutul istoric comun (de la Burebista la Dacia traiană) al românilor, la etnogeneza și limba lor comună – valori în jurul cărora se consolidează neamul pentru a se opune dominațiilor străine și pentru a rezista timpului.

Concluzie: evoluția societății moderne românești a fost impulsionată de generația pașoptistă care a fixat direcțiile mișcărilor ulterioare a românilor: spre unire și independență, realizate prin Unirea mică de la 1859, războiul de independență din 1877-1878, afirmând năzuințele naționale ale poporului român.

Recomandări bibliografice:

1. Ciachir N., Istoria diplomației moderne, București, 1984.
2. Georgescu V., Istoria românilor. De la origini pînă în zilele noastre, București,

3. Istoria Basarabiei. Dela începuturi pînă în 1998, București, 1998.
4. Istoria românilor. Compendiu, Iași, 1996.
5. Istoria românilor. Epoca modernă, I. Varta, D.Dragnev, Chișinău, 2002.

9. Rivalitățile turco-austro-otomane și consecințele lor pentru Principatele Române în epoca modernă

Repere:

- **contextul internațional al principatelor române în epoca modernă**
- **scopurile imperiilor vecine față de Principatele Române**
- **consecințele războaielor ruso-austro-turce**

În epoca modernă trei puteri concureau pentru influența asupra spațiului românesc: Imperiul Otoman, aflat în decădere, dar încă capabil să opună forță militară, Imperiul Rus și Imperiul Habsburgic în ascensiune, care doreau să-și întărească pozițiile pe seama sud-estului european. La începutul sec. XVIII Imperiul Austriac obținuse o serie de avantaje în această zonă după ce obținuse victorie împotriva turcilor și anexase Transilvania prin pacea de la Karlowitz din 1699. Un nou război austro-turc (1716-1718) permite Austriei să anexeze Oltenia și Banatul. Înfrîngerile otomane a determinat Rusia țaristă să intervină în această competiție. În războiul ruso-austro-turc din 1735-1739 inițial Rusia și Austria ca aliați au obținut cîteva victorii, însă în timpul tratatelor de pace de la Nemirov Rusia a cerut turcilor protectoratul asupra Principatelor Române, fapt ce nu convenea Habsburgilor care aveau interesele lor față de acest spațiu. Poarta a profitat de aceste divergențe și a reînceput operațiunile militare. Armata rusă condusă de generalul Munnich obține victorie și ocupă Moldova. În același timp austriecii au suferit înfrîngere și au încheiat în 1739 pacea separată de la Belgrad, retrocedînd Oltenia. Comportamentul dur al generalului Munich față de băștinași a stîrnit nemulțumirea acestora, care au început a fi ostili față de armata rusă. În același an, Rusia a semnat pacea cu turcii, retrăgîndu-se din Moldova.

Dacă în prima jumătate a sec. XVIII Austria a avut mai multe anexiuni, atunci în a doua jumătate, pe prim plan s-a situat expansionismul rus în Europa de sud-est. Proiectele grandioase ale Ecaterinei a II în politica externă urmăreau scopul de a obține pentru Rusia statutul de principal protector al popoarelor creștine dominate de turci și de a stăpîni strîmtorile Bosfor și Dardanele. În timpul războiului ruso-turc din 1768-1774 elitele politice din principatele române au început să-și lege speranțele de eliberare de sub dominația otomană cu ajutorul Rusiei. Pentru a atrage românii, comandamentul militar rus după o serie de victorii a obligat armata turcă să părăsească principatele și a instaurat aici o administrație civilă, formată din boieri băștinași, prezidați de un general rus, însă abuzurile pentru întreținerea armatei ruse cu provizii și furaje a ridicat băștinașii la revolte. După

mai multe victorii rusești Poarta în 1774 a acceptat pacea de la Kuciuk-Kainargi care avea și câteva prevederi pentru principatele Române: micșorarea tributului, dreptul de a avea la Constantinopol reprezentanți care să le apere interesele. Ambasadorii ruși la Constantinopol au obținut dreptul de a interveni pentru apărarea populației creștin-ortodoxe din Imperiul Otoman. Această pace a pus începutul protectoratului rus asupra Moldovei și Munteniei. Astfel țarismul promova interesele românești față de Poartă nu pentru a susține libertatea principatelor, dar pentru a-și impune propria dominație. În acest război Austria nu s-a implicat militar, susținând diplomatic Poarta. Pentru această neimplicare Habsburgii au cerut o recompensă teritorială și în 1775 au anexat nordul Moldovei – Bucovina.

Războiul din 1789-1791 început de ruși și austrieci împotriva turcilor, treptat a stîrnit nemulțumirea habsburgilor din cauza grandioaselor proiecte rusești referitoare la principate (marea Dacie) și la Balcani (marea Grecia) care au încheiat pace separată. La intervenția Marii Britanii și a Prusiei, cărora nu le convenea consolidarea rusiei în această zonă, rusia a fost nevoită să încheie pacea de la Iași, anexînd teritoriul dintre râurile Bugul de Sud și Nistru. La începutul sec. XIX Imperiul țarist și-a întărit și mai mult potențialul militar, iar pentru a contracara influența crescîndă a Franței lui Napoleon în sud-estul Europei s-a lăsat antrenată în războiul ruso-turc din 1806-1812. Jocul diplomatic francez, victoriile armatei țariste, slăbirea Imperiului Otoman a determinat pacea de la București din 1812, prin care Rusia a anexat teritoriile dintre Nistru și Prut – Basarabia. Dorința Imperiului țarist de a stăpîni, sau cel puțin de a domina principatele s-a manifestat pe tot parcursul sec. XIX.

Concluzie: rivalitatea turco-austro-otomană a avut consecințe tragice pentru Moldova și Muntenia. Majoritatea operațiunilor militare dintre cele trei imperii aveau loc pe pămînturile românești, fapt ce sărăcea populația. Capacitatea de apărare a principatelor a fost micșorată în perioada fanariotă, fiind lichidate armatele. Imperiul Otoman a cedat teritorii românești asupra cărora nu avea nici un drept altor state, în consecință au fost răpite Banatul, Bucovina, Transnistria, Basarabia.

Recomandări bibliografice:

1. Ciachir N., Istoria diplomației moderne, București, 1984.
2. Georgescu V., Istoria românilor. De la origini pînă în zilele noastre, București,
3. Istoria Basarabiei. De la începuturi pînă în 1998, București, 1998.
4. Istoria românilor. Compendiu, Iași, 1996.
5. Istoria românilor. Epoca modernă, I. Varta, D. Dragnev, Chișinău, 2002.

10. Impactul politicii țariste în Basarabia în sec XIX

Repere:

- consecințe politico-administrative
- transformări social-economice
- consecințe etno-demografice și culturale

În urma războiului ruso-turc din 1806- 1812 Imperiul Țarist a anexat teritoriul dintre râurile Nistru și Prut asupra căruia a fost extinsă denumirea de Basarabia (istoric această denumire era proprie doar zonei sudice a acestui spațiu). teritoriul anexat era privit drept sursă de produse agricole pentru guberniile centrale, exportator de cereale peste hotare, bază strategico-militară pentru viitoarea expansiune a imperiului în Balcani. Impactul politicii țariste în Basarabia s-a evidențiat în domeniul politic, social, economic, etno-demografic, cultural.

În domeniul politico-administrativ organizarea Basarabiei cunoaște câteva etape. Primul regulament, adoptat în 1812 institua o administrație provizorie, acordând ținutului o anumită autonomie. Puterea aparținea guvernatorului civil și guvernului provizoriu subordonat direct comandantului armatei dunărene P. Ciceagov, se păstra legislația băștinașă, utilizarea limbii române în administrație, judecată, biserică, școală. Basarabia a avut un singur guvernator băștinaș și doar pentru anul 1812 – Scarlat Sturza. După consolidarea administrației țariste în 1818 a fost aprobat un nou regulament care acorda Basarabiei autonomia. Puterea aparținea Consiliului Suprem în care reprezentanții boierimii băștinașe aveau prioritate numerică, fiind 6 în comparație cu cei 5 membri numiți. Limba română alături de cea rusă și-a menținut statutul oficial. Această situație s-a păstrat doar pînă în 1828 cînd la inițiativa țarului Nicolai I autonomia a fost lichidată, limba oficială a devenit rusa, legislația românească a fost anulată, iar Basarabia treptat a fost transformată în gubernie rusă. Reforma administrativă din 1870 a introdus institutul de zemstvă – organ administrativ eligibil local, în care reprezentanții erau aleși în baza unui cens: nobilimea -77% din mandate, orășenii 15,5%, țăranii 5,5%, astfel zemstvele și dumele orășenești aveau majoritatea rusă, întrucît majoritatea nobililor erau ruși. Pînă în 1873 particularitățile naționale în viața politico-administrativă au fost lichidate.

În domeniul social-economic transformările au fost realizate treptat. Boierimea băștinașă a fost supusă unui tratament ostil și numărul ei a fost în permanentă scădere. În timpul guvernatorului Harting boierimea și clerul s-au adresat țarului cu rugămintea de a stopa abuzurile față de ei și de a respecta vechile obiceiuri de guvernare a regiunii. Deși guvernatorul a fost destituit, atitudinea față de boieri și cler nu s-a modificat mult. O parte din boierii băștinași și-au părăsit moșiile, plecînd din Basarabia, alții au părăsit satele lor, strămutîndu-se la oraș, o parte și-au vîndut moșiile străinilor. Noii proprietari și arendași își permiteau abuzuri grave, mărind dijma și prestațiile. Reforma țaristă

din 1861 care lichida șerbia a fost neimportantă pentru țăranii basarabeni, deoarece aici șerbia fusese lichidată încă în timpul Mavrocordaților, iar reforma din 1868 care prevedea împroprietărirea prin răscumpărare a permis doar unor țărani, în stare să achite 20% din costul pământului, să obțină pământ. Și mai puțini țărani erau în stare să achite cu dobândă statului celelalte 80%. Țarismul a intensificat politica sa de lichidare a formelor specifice a relațiilor sociale. A fost lichidată categoria nobilimii mici, boiernașii, mazilii, ruptașii, iar țăranii scutelnici au fost egalați cu țăranii dependenți. Uniformizarea structurii sociale basarabene cu cea din Rusia era o formă de asimilare a populației băștinașe. Concomitent Basarabia era privită ca sursă de produse agricole de unde se exportau cantități enorme de grâne, vin, fructe, tutun.

În domeniul etno-demografic și cultural populația a avut de suferit cel mai mult. Colonizarea masivă cu etnici ucraineni, ruși, găgăuzi, bulgari, nemți, evrei a modificat componența etnică a regiunii. Dacă la începutul sec. XIX românii basarabeni constituiau 86 % din populație, atunci la începutul sec. XX ajungea doar la jumătate. Coloniștii aveau privilegii, erau scutiți de impozite pe 10 ani, primeau pământ. În același timp țăranilor basarabeni li se propunea să plece în alte zone din imperiu, cum ar fi Kazahstan. În școli și biserici limba română a fost interzisă. Deznaționalizarea teritoriului trebuia să garanteze o stăpânire liniștită a țarismului în această zonă.

Concluzie: în ciuda politicii de colonizare, deznaționalizare, subordonare a Basarabiei, populația băștinașă a rezistat, conștiința națională s-a păstrat, în mare parte datorită țăranimii. Satele și-au conservat viața lor națională, păstrând limba, vechile tradiții și obiceiuri.

Recomandări bibliografice:

1. Ciachir N., Istoria diplomației moderne, București, 1984.
 2. Georgescu V., Istoria românilor. De la origini pînă în zilele noastre, București,
 3. Istoria Basarabiei. Dela începuturi pînă în 1998, București, 1998.
 4. Istoria românilor. Compendiu, Iași, 1996.
 5. Istoria românilor. Epoca modernă, I. Varta, D.Dragnev, Chișinău, 2002.
11. **Europa mijlocului secolului XX între democrație și totalitarism.**

Repere:

- caracteristicile regimului democratic
- caracteristicile regimului totalitar

Societatea contemporană a debutat cu importante transformări de ordin economic, politic, geografic. Sec. XX a fost marcat de multiple rivalități militare, diplomatice, ideologice, care preponderent au fost cauzate de confruntarea dintre sistemele politice democratice și cele totalitare. Apartenența la unul din aceste sisteme poate fi stabilită în dependență de atitudinea față de: modalitatea de funcționare a puterilor în stat, drepturile și libertățile personale, sistemul electoral, relația dintre stat și individ; scopul și modalitățile de realizare a politicii externe.

Principiul separării puterilor în stat este fundamental în țările democratice, astfel puterile legislativă, executivă și judecătorească au capacitatea de a se controla reciproc. De exemplu, în SUA principiul contrabalantei puterilor asigură colaborarea dintre Congres, președinte, supravegheați de Curtea Supremă de Justiție. În Franța prerogativele parlamentului, guvernului, președintelui sunt strict reglementate de Constituție. În Marea Britanie, deși este un regim monarhic-parlamentar, toate instituțiile (monarh, parlament prim-ministru) au pârghii de a se influența reciproc.

În cadrul sistemelor totalitare acest principiu este absolut ignorat. Cele mai cunoscute regimuri totalitariste sunt: fascist, nazist, comunist care s-au manifestat mai ales în perioada interbelică. În aceste cazuri puterea deplină este asigurată unui conducător: furer – în Germania, duce – în Italia, vojdî – în Uniunea Sovietică, care își formează cultul personalității. Deseori zeificat, acesta își formează un partid cu ajutorul căruia controlează puterea. Toate celelalte organe chiar dacă există sunt strict subordonate conducătorului.

Sistemul electoral are menirea să garanteze accesul cetățenilor la putere și este hotărâtor în stabilirea diagnozei politice a societății. Regimurile democratice asigură dreptul cetățenilor de a alege și a fi aleși, respectă suveranitatea poporului, guvernarea se constituie cu acordul celor guvernați, reprezentanții majorității dețin puterea, însă la luarea deciziilor țin cont de interesele minorităților politice. Asigurarea pluri-partidismului social, economic, politic permite oamenilor să-și manifeste opțiunea (din mai multe să aleagă ce le place). În societățile totalitariste, electoratul este lipsit de dreptul de a alege, deoarece totul hotărăște conducătorul și elita singurului partid care are dreptul să existe, iar orice încercare de nesupunere se pedepsește.

Garantarea drepturilor și libertăților personale de către stat face parte din sistemul de valori democratice. Astfel dreptul la viață, egalitate în fața legii, egalitatea șanselor, libertatea cuvântului, adunărilor, dreptul universal, direct, secret la vot – sunt principii fundamentale respectate și aplicate în țările democratice.

În țările cu regim totalitarist, autoritar sau dictatorial aceste principii sunt ignorate. puterea pedepsește orice manifestare a individualului și suprimă orice element de nesupunere.

Relațiile dintre stat și individ în societățile democratice se realizează conform raportului: conducere – ascultare, astfel încât puterea depinde de voința majorității. Statul asigură pluralismul

social, economic și politic. Funcționarea dreptului, a sistemului electoral permit persoanei să aleagă guvernarea, iar aceasta este obligată să respecte voința electoratului.

Regimul fascist, comunist promova politica de inhibare a elementului individual, dorind să conducă o masă de oameni docilă, zombizată, conform relației: dominație – supunere.

În politica externă țările democratice î-și asumă obligația să respecte dreptul internațional în vederea păstrării păcii și asigurării securității prin cooperare.

Toate regimurile totalitariste au avut proiecte anexioniste în politica externă dorind să stăpânească lumea.

Concluzie: scopul sistemelor democratice este de a asigura puterea poporului prin guvernarea majorității, iar modalitățile de realizare a acestui scop se bazează pe valorile democrației. În societățile totalitariste scopul guvernării este de a monopoliza puterea, de a controla activitatea individului, utilizând frecvent violența și teroarea. Istoria societății contemporane a demonstrat că regimurile totalitare, mai devreme sau mai târziu cad, iar cele democratice au șanse de a progresa.

Recomandări bibliografice:

1. Berstein S., Milza P., Istoria Europei, vol I-III, Iași, 1997.
2. Fără termen de prescripție. Aspecte ale investigării crimelor comunismului în Europa, coordonatori: Sergiu Mustață, Igor Cașu, Chișinău, 2011.
3. Florin Radu, Controversele secolului XX, București, ed. Diogene, 1997.
4. Hobsbaum Eric, O istorie a secolului XX. Era extremelor. 1914-1991, Chișinău, ed. Cartier, 1999.
5. Huntington Samuel P., Ciocnirea civilizațiilor, București, Ed. Antet, 1997.
6. Omul secolului XX, Iași, coor. Ute Frevert, ed. Polirom, 2002.
7. Petrencu A. Istorie universală. Epoca contemporană, Chișinău, ed. Museum, 1995.

12. Evoluții economice în perioada contemporană

Repere:

- refacerea economică de după război
- criza economică mondială
- restabilirea economică după al II-lea război mondial
- tendințe economice la sfârșitul secolului XX

Intensitatea evenimentelor pe parcursul istoriei, în mare parte, a fost determinată de evoluția economică. Viața economică în epoca contemporană a debutat cu un avânt semnificativ, însă s-a modificat în timp, conturând câteva perioade cu trăsături distinctive:

Anii 1918-1929. Primul război mondial a provocat mari pagube țărilor europene, acestea au reușit să-și restabilească economia abia în 1924. Cele mai mari succese pe arena mondială le-a avut SUA, care realizau aproximativ jumătate din producția mondială, deținând mai mult de jumătate din stocul mondial de aur. Dezvoltarea uimitoare a agriculturii, industriei și comerțului american revoluționa vechea lume economică. Deși statele se dezvoltau diferit, totuși specific perioadei este un avânt economic datorat celei de-a doua revoluții industriale, în timpul căreia s-au dezvoltat ramuri noi: industria chimică (asigura cu materie primă artificială celelalte domenii), constructoare de mașini, electrotehnică, de automobile. Petrolul și electricitatea au devenit principalele surse de energie. Putem afirma că liberalismul economic a determinat o intensitate sporită a vieții economice din această perioadă.

Anii 1929-1933. Țările lumii erau în relații strânse economice, din care motiv criza ce a început în SUA s-a transformat în marea depresiune mondială, afectând majoritatea statelor cu excepția celor în care economia era strict planificată (URSS). Perioada se caracterizează prin șomaj exagerat, scăderea producției, foamete, ruinarea întreprinderilor. Prima țară care a depășit criza a fost SUA care prin New Deal promovată de F. D. Roosevelt a impus ideea unei intervenții planificate a statului în economie. Revenirea economiei la ritmul normal a fost întreruptă de războiul mondial care a provocat pagube umane și materiale imense.

Anii 1945-1973. Perioada numită de unii economiști „cei treizeci de ani glorioși” se caracterizează prin ascensiunea economică a SUA și formarea structurilor economice europene, care au ajutat țările Europei de Vest să-și refacă și dezvolte potențialul economic. Formarea lumii bipolare, în contextul pericolului extinderii structurilor sovietice în Vest au determinat SUA să acorde ajutor economic țărilor europene prin „doctrina Truman” și „Planul Marshall”, dar și Japoniei. Depășirea stării de rivalitate franco-germană a permis înființarea în 1957 a Comunității Economice Europene care s-a extins și a consolidat economia țărilor membre. În Japonia s-a realizat un adevărat miracol economic. Reconstrucția acestei țări a fost masiv susținută de SUA, care după instaurarea regimului comunist în China dorea să stopeze acest proces în Asia. Acest avantaj în contextul forței de muncă bine pregătită, flexibilă, loială și relativ ieftină, cooperare eficientă între industrie și guvern, poziție geografică favorabilă au adus rezultate mari. Uniunea Sovietică pentru a-și păstra sfera sa de influență a creat CAER (1949) avînd menirea să stimuleze legăturile economice dintre țările socialiste. Oricum economia sovietică era mult depășită de SUA și țările Europei de Vest .

Anii 1973-1990. Creșterea bruscă a prețului la petrol (principala sursă energetică) în 1973 a marcat începutul unei perioade îndelungate de recesiune, caracterizată prin scăderea producției industriale, creșterea spectaculoasă a inflației. Pentru a spori capacitatea de cumpărare și a stimula consumul în anii 70 în SUA, datorită președintelui G. Carter, în Franța prin guvernele Chirac și Mauroy, în Anglia prin guvernarea laburistă, statul a promovat doctrina Keynesiană sporind prestațiile sociale, majorând salariile. Începând cu anii 80 statele acordă prioritate luptei cu inflația, restabilirii echilibrului financiar prin restrângerea consumului, reducerea impozitelor directe – așa numita politică „monetaristă”, adoptată în Marea Britanie de M. Thatcher, în SUA de R. Reagan, în RDG de H. Kohl. Pe fundalul acestor crize Asia a devenit mai puternică, cei patru „dragoni asiatici” având o dezvoltare spectaculoasă la începutul sec. XXI. La sfârșitul sec. XX a avut loc o creștere economică globală. În condițiile lumii multipolare, pe lângă marile puteri economice din perioada anterioară se manifestă China, apreciată datorită potențialului enorm uman ce asigură economia cu brațe ieftine de muncă și reformelor economice care încearcă să îmbine doctrina politică socialistă cu liberalismul economic. În viața economică își mențin pozițiile SUA și Uniunea Europeană. Prin Tratatul de la Maastricht din 1992 s-a decis, pe lângă transformările politice, că UE va promova progresul economic și social prin instituirea unei piețe unice europene, bazată pe o monedă unică. Caracteristica perioadei – modernizarea economiei, periodic perturbată de crizele globale (una din care încercăm să o depășim acum).

Concluzie: evoluția economică în epoca contemporană a fost zguduită de 2 războaie mondiale și mai multe crize de intensitate diferită, deși la intersecția dintre sec. XX și XXI are loc o creștere globală rapidă, chiar dacă beneficiile acesteia nu au fost distribuite în mod egal pe țări.

Recomandări bibliografice:

1. Florin Radu, *Controversele secolului XX*, București, ed. Diogene, 1997.
2. Gaillard J-M., Rowley A., *Istoria continentului european: de la 1850 până la sfârșitul secolului al XX-lea*, Chișinău, 2001.
3. Hobsbaum Eric, *O istorie a secolului XX. Era extremelor. 1914-1991*, Chișinău, ed. Cartier, 1999.
4. Neill M, William H, *Ascensiunea occidentului: o istorie a comunității umane și un eseu retrospectiv*, Chișinău, 2000.
5. Onisoru Gh., *Istoria contemporană universală după 1945*, București, 2004.
6. Petrencu A. *Istorie universală. Epoca contemporană*, Chișinău, ed. Museum, 1995.
7. Гренвилл Д., *История XX века: Люди. События. Факты.*, Москва, 1999.

8. Язьков Е.,История стран Европы и Америки в новейшее время, Москва, 2000.

13. Impactul tehnologiilor asupra vieții cotidiene și a mediului

Repere:

- **necesitățile vieții cotidiene contemporane**
- **impactul tehnologiilor asupra mediului**

Pe parcursul istoriei omul a întreprins diverse acțiuni pentru ași îmbunătăți calitatea vieții. Dorința de ași ușura munca, de ași satisface necesitățile cotidiene i-a servit imbold pentru invenții în diverse domenii, fapt ce a stimulat dezvoltarea economiei în general și progresul tehnologiilor în special. Tehnologiile, adică științele care se ocupă cu studiul modelelor și procedeele de prelucrare a materialelor, au permis materializarea proiectelor teoretice de producere a anumitor bunuri.

Dacă în perioadele anterioare, oamenii doreau să fie doar asigurați cu strictul necesar, astăzi cerințele lor au avansat, ei doresc să-și creeze condiții prin care să-și asigure o existență plăcută și civilizată. Scopul omului contemporan în viața cotidiană este de a-și garanta o existență confortabilă și de a consuma cât mai puțin timp și efort pentru lucrurile rudimentare din gospodărie, pentru deplasare. S-a mărit ritmul vieții cotidiene. Economia care se dezvoltă după formula „cerere-ofertă” a oferit tehnici și tehnologii din ce în ce mai avansate pentru realizarea acestui scop. Astfel avionul, automobilul, trenul, telefonul mobil, calculatorul permit omului să realizeze mult mai multe acțiuni într-o unitate de timp. Tehnica casnică (mașina de spălat, frigider, tehnica de bucătărie) micșorează efortul uman. Toate acestea permit omului să nu fie absorbit de cotidian și să poată activa mai mult în alte domenii pentru a progresa. Concomitent omul își sporește pretențiile față de vestimentație, calitatea locuințelor, mobilier, alimente, iar tehnologiile vin cu ofertele respective. Asigurarea vieții cotidiene determină și progresul utilajelor care produc marfa. Totuși acest fenomen are un efect triplu:

- 1) economia propune o gamă largă de produse,
- 2) omul este nevoit să găsească modalități pentru a câștiga mai mulți bani să le poată procura,
- 3) iar avansările tehnologiei în mod inevitabil acționează asupra mediului. Putem constata că consumul crește nu doar din cauza sporului demografic, dar și din cauza creșterii exagerate a pretențiilor umane.

Avântul tehnologiilor bucură, satisfăcând scopul omului, dar în același timp toate tipurile de industrie, agricultura intensivă influențează negativ asupra mediului. Toate întreprinderile folosesc diverse surse energetice. Omenirea încă nu a inventat o utilizare ecologic pură la scară largă a acestor surse. Arderea petrolului, gazelor, cărbunelui provoacă emisiuni de bioxid de carbon și alte

gaze cu efect de seră, care rețin o parte din emanațiile de căldură ale Terrei și contribuie la încălzirea generală a climei, care poate avea consecințe catastrofale ecologice. Dorința oamenilor de a fi înconjurați de obiecte naturale: mobilier, stofe, vestimentație stimulează distrugerile masive din diferite ecosisteme – se defrișează păduri, se omoară animale rare, etc. Conform datelor Fondului Mondial al Naturii în fiecare an, utilizarea resurselor depășește cu 20% capacitatea planetei de a se regenera, scade vertiginos volumul apei potabile, se micșorează suprafața agricolă pe cap de locuitor, pământul se erodează, crește eliminarea dioxidului de carbon în atmosferă (mai ales din cauza funcționării diferitor tipuri de transport, activitățile miniere, industria lemnului, extinderea orașelor au scăzut dramatic suprafața pădurilor), din cauza distrugerii mediului de trai multe specii au dispărut, zeci de mii sunt pe cale de dispariție, dobândirea energiei nucleare provoacă stări periculoase în caz de incidente (Cernobîl, Japonia) cu consecințe catastrofale. Toate aceste transformări influențează și asupra încălzirii globale. Acest fenomen poate modifica fiecare ecosistem de pe pământ. Încălzirea provoacă incendii masive de păduri, de radiația ultravioletă. Pentru a combate efectele negative ale tehnologiilor contemporane este nevoie de o cooperare între toate țările lumii. În cadrul ONU a fost creat Programul Națiunilor Unite pentru Protecția Mediului care are menirea să protejeze și amelioreze mediul înconjurător pentru generațiile viitoare.

Concluzie: Celebra afirmație „progresul într-un domeniu generează regres în altele” este valabilă și astăzi. Tehnologiile contemporane asigură omului un cotidian mai confortabil, dar exploatează crunt mediul înconjurător. Stabilirea echilibrului dintre inovațiile tehnologice, mediu, necesități umane în care să fie excluse daunele reciproce este o speranță de viitor care ar putea păstra o viață normală pe Terra.

Recomandări bibliografice:

1. Hen Christian, Leonard Jacques, Europa, București, Ed. Humanitas, 1992.
2. Hobsbaum Eric, O istorie a secolului XX. Era extremelor. 1914-1991, Chișinău, ed. Cartier, 1999.
3. Huntington Samuel P., Ciocnirea civilizațiilor, București, Ed. Antet, 1997.
4. Istoria lumii de la origini până în anul 2000, București, ed. Olimp, 2000.
5. Legaht Bernd, Meer Ulrich, Rutzenhofer Ulrich, Istoria lumii în date. Din preistorie până în prezent. Cele mai importante personalități și interdependențe, București, 2003.
6. Petrencu A. Istorie universală. Epoca contemporană, Chișinău, ed. Museum, 1995.
7. Гренвилл Д., История XX века: Люди. События. Факты., Москва, 1999.

14. Impactul sistemului Versailles-Washington asupra destinului Europei

Repere:

- **consecințe teritoriale**
- **consecințe politice**
- **consecințe morale**

După sfârșitul primului război mondial în Europa și în lume s-a conturat o nouă realitate geografică, politică, diplomatică, economică, care a fost legiferată prin sistemul de tratate Versailles - Washington.

În timpul Conferinței de la Paris (1919- 1920) țările învinse (Germania - Versailles; Austria – la Saint–Germain, Ungaria –Trianon, Bulgaria –Neuilly, Turcia –Sevres) au încheiat acorduri de pace cu cele învingătoare, iar în timpul conferinței de la Washington (1921-1922) țările interesate au încheiat acorduri pentru a atenua contradicțiile dintre marile puteri în Extremul Orient și bazinul Oceanului Pacific. Prevederile acestora conțin progrese dar și o serie de limite. Printre cele mai importante aspecte pozitive se evidențiază:

- Destrămarea imperiilor German, Austro-ungar, Otoman și stabilirea unor hotare noi. Popoarele aflate timp îndelungat sub dominație străină au reușit să-și obțină libertate. S-a recunoscut independența statului Sârbo - Croato – Sloven, Cehoslovaciei, unirea Bucovinei și Transilvaniei cu România. Franța și-a recuperat teritoriile pierdute în 1871 – Alsacia și Lorena; Danemarca și-a întors Schleswigul; Danzigul a fost declarat oraș liber sub controlul Societății Națiunilor. La conferința de la Washington țările s-au obligat să respecte suveranitatea Chinei. Aceste transformări teritoriale aveau menirea să fixeze o nouă hartă a Europei fără imperii. Rusia nu a participat la Conferință, deoarece în urma loviturii de stat din 1917 la putere venise bolșevicii care au pus bazele unui nou imperiu, de data aceasta – sovietic.

- Stabilirea unui echilibru de forțe . Deși Franța dorea să devină o putere dominantă în Europa prin reducerea maximală a Germaniei din punct de vedere teritorial, militar, economic și politic, totuși Anglia și SUA au contramandat întărirea excesivă a Franței pe continentul european și au susținut ideea păstrării Germaniei ca țară puternică. Totodată țările învingătoare au impus anumite restricții militare. Germaniei, Austriei, Ungariei li s-au interzis să aibă submarine, nave de linie, avioane militare, tancuri. Prin „Tratatul celor cinci puteri” semnat la Washington au fost fixate proporțiile forțelor maritime militare stabilind o corelație a tonajului maxim al navelor de linie, al altor vase de război, la fel s-a interzis construirea noilor baze maritime în anumite zone. Aceste măsuri urmau să contribuie la păstrarea păcii.

- Construirea Ligii Națiunilor în calitate de organizație internațională cu scopul de a dezvolta cooperarea între națiuni pentru garantarea păcii și securității, de a dezvolta relațiile internaționale pe baza principiilor dreptului internațional, de a garanta respectarea tratatelor semnate după încheierea

războiului. Ideea a fost inițiată de W. Wilson în cele 14 puncte. Deși în cadrul Conferinței de Pace aparent s-au respectat propunerile președintelui american în realitate doar cea referitoare la formarea Ligii Națiunilor a fost realizată. Pentru statele mici și mijlocii această ligă a constituit o posibilitate de a acționa în vederea apărării independenței și suveranității. Societatea mai avea menirea de a se ocupa de organizarea muncii, de probleme sociale, de cooperare economică și intelectuală dintre popoare, protecția minorităților.

De rînd cu progresele înregistrate prin sistemul de tratate Versailles-Washington s-au conturat și o serie de limite: - Întreaga responsabilitate pentru declanșarea războiului a fost pusă pe seama Germaniei și a aliaților săi. Astfel aceste state au fost umilite moral, fapt ce va contribui la dezvoltarea revanșismului. Era un caz fără precedent în istoria diplomatică, deoarece Germaniei i s-a refuzat accesul la conferință, la fel ea a fost lipsită de orice posibilitate de a-i critica rezultatele.

- Prevederile teritoriale ale acordului de la Versailles-Washington stipulau și cedarea unor teritorii istorice germane. Astfel regiunea Poznan, o parte a Sileziei Superioare au fost cedate Poloniei, separîndu-le de restul Prusiei Orientale; regiunea Memel a fost cedată Lituaniei; regiunea carboniferă Saar a trecut sub controlul Societății Națiunilor, iar exploatarea carbonifere au fost preluate de Franța pe 15 ani; de-a lungul Rinului s-a instituit o zonă demilitarizată de 50 km. În interiorul Germaniei. În timp ce țările învingătoare și-au păstrat coloniile Germania a fost lipsită de toate coloniile sale. Aceste prevederi au dezvoltat la poporul german sentimentul nedreptății și al statutului de martir.

- Suma reparațiilor de război a fost stabilită după conferință, dar întrucît Germania a fost apreciată ca principal vinovat de război ea a fost obligată să achite o sumă enormă -132 miliarde mărci-aur, care avea să distrugă potențialul economic al statului dacă nu intervenea SUA(prin planurile Dawes, Young.)

Limitele sistemului Versailles-Washington au influențat asupra dezvoltării sentimentului de revanșă. A fost o pace de compromis care treptat a mărit opoziția dintre țările satisfăcute –Anglia, Franța, și cele nesatisfăcute –Germania, Italia, care vor dori revizuirea acordurilor, inclusiv pe cale militară.

Concluzie: Prin sistemul de tratate Versailles-Washington s-a încercat crearea unui echilibru care ar fi asigurat pacea, însă lacunele sale, în contextul dorinței unor țări învingătoare de a se consolida pe seama țărilor învinse a știrbit mult din imaginea pozitivă a conferinței de pace. În istoriografie s-a păstrat concepția conform căreia limitele acestor tratate au constituit una din cauzele începutului războiului doi mondial.

Recomandări bibliografice:

1. Hen Christian, Leonard Jacques, Europa, București, Ed. Humanitas, 1992.

2. Hobsbaum Eric, O istorie a secolului XX. Era extremelor. 1914-1991, Chișinău, ed. Cartier, 1999.
3. Huntington Samuel P., Ciocnirea civilizațiilor, București, Ed. Antet, 1997.
4. Istoria lumii de la origini pînă în anul 2000, București, ed. Olimp, 2000.
5. Legaht Bernd, Meer Ulrich, Rutzenhofer Ulrich, Istoria lumii în date. Din preistorie pînă în prezent. Cele mai importante personalități și interdependențe, București, 2003.
6. Petrencu A., Istorie universală. Epoca contemporană, Chișinău, ed. Museum, 1995.
7. Грєнвилл Д., История XX века: Люди. События. Факты., Москва, 1999.

15. Războaiele sec. XX: cauze, caracteristice, consecințe

Repere:

- războaiele mondiale din prima jumătate a sec.XX – impactul asupra Europei
- crizele fierbinți ale războiului rece
- consecințele războaielor

Războiul este un fenomen care s-a repetat frecvent în istorie, provocînd pagube umane și materiale părților implicate. Sec. XX a debutat cu un război mondial ce a marcat destinul țărilor lumii care s-au lăsat antrenate în conflicte mai mari sau mai mici pe parcursul întregului veac. Conform cauzelor, caracteristicilor, consecințelor manifestarea războaielor în sec. XX poate fi segmentată cronologic în trei perioade mari: I – prima jumătate a secolului, cînd au avut loc cele două războaie mondiale; II – perioada războiului rece în care au avut loc cîteva crize fierbinți; III – conflictele militare în condițiile lumii multipolare.

În prima jumătate a sec. XX cel mai mult au suferit țările continentului european antrenate în două conflagrații mondiale. Decăderea unor țări influente anterior în condițiile formării unor state puternice noi care doreau reîmpărțirea sferelor de influență în lume au cauzat declanșarea primului război mondial. Refuzul diplomației europene de la principiul echilibrului puterii a dus la gruparea statelor în două blocuri politico-militare: Tripla Alianță sau Puterile Centrale, format din Germania și Austria; Antanta – Franța, Anglia și Rusia. În 1914, folosind drept motiv incidentul de la Sarajevo, cel două blocuri au început operațiunile militare. În acest război au fost folosite tehnici noi: în lupta de la Ypres germanii au folosit prima dată arma chimică, iar în lupta de la Somme Anglia a folosit tancurile. Putem afirma că primul război mondial (1914-1918) s-a caracterizat prin lupta a două blocuri militare, utilizarea unor noi tehnici militare și extinderea operațiunilor militare pe imense teritorii. Principalele consecințe au fost: de ordin uman – moartea a peste 10 milioane

oameni, de ordin geografic – modificarea hotarelor în Europa, destrămarea imperiilor German, Austro-ungar, Otoman și Rus; de ordin politico-moral – Germania a fost parțial neîndreptățită luîndu-se teritorii fiind declarată și principalul vinovat de declanșarea războiului. Distrugerile materiale umane și contradicțiile dintre puterile învingătoare au determinat slăbirea Europei și consolidarea SUA pe arena internațională. În 1939 omenirea s-a lăsat antrenată într-o nouă conflagrație mondială. Principalele cauze ale războiului(1939-1945) au fost: instaurarea și consolidarea regimului nazist în Germania, comunist în URSS, fascist în Italia, militarist în Japonia; dorința lui Hitler de a obține „spațiul vital” în Europa; dorința lui Stalin de a extinde dominația sovietică în lume; politica conciliantă a Ligii Națiunilor față de încălcările acordurilor de la Versailles. Printre principalele caracteristici ale acestui război pot fi menționate: coordonarea acțiunilor sovietice și fasciste pînă în 1941; declanșarea „războiului straniu” crearea după 1941 a unei coaliții sovieto-anglo-americane în vederea obținerii victoriei asupra fascismului; utilizarea de către SUA a armei nucleare pentru a-și demonstra superioritatea militară. Consecințele războiului doi mondial: moartea a peste 60 milioane oameni, distrugeri catastrofale, ruina statelor europene, consolidarea regimului stalinist, declanșarea războiului rece.

Pentru perioada războiului rece sunt caracteristice cîteva crize fierbinți în care potențialul militar american și sovietic a fost implicat în operațiuni militare. Cauzele conflictelor din această etapă au fost: confruntarea politică, ideologică, economică dintre Estul politic dominat de U.S. și Vestul politic coordonat de SUA. Dorința Kremlinului de a forma cît mai multe regimuri comuniste în lume s-a ciocnit de rezistența Occidentului. Destrămarea lagărului socialist și formarea lumii multipolare nu au exclus riscurile războaielor și nici nu a redus nr. acestora. Dacă în 1945-1989 au avut loc aproximativ 138 de războaie, atunci în doar următorii patru ani s-au declanșat 50 de războaie. Dispariția antagonismului Est-Vest și încheierea războiului rece nu a lichidat amenințarea nucleară. De acum echilibrele internaționale sunt condiționate de decizia a mai mulți poli, ceea ce este greu realizabil.

Concluzie: Confruntarea dintre cele două blocuri permitea SUA și U.S. să-și controleze aliații, astăzi acest control nu există. Conflictetele militare devin mai mult regionale și implică țări vecine. Principalul transfer de accent este dinspre conflictele regionale spre terorism. Concluzie: Pentru secolul XX războiul a devenit un adevărat fenomen, fiind utilizat frecvent ca mijloc de rezolvare a problemelor, fapt ce a răpit viața a milioane de oameni și a dus distrugeri materiale enorme. Unicul război îndreptățit este cel de apărare. Existența armei nucleare, intensificarea terorismului complică mult păstrarea păcii la începutul sec. XXI.

Recomandări bibliografice:

1. Hen Christian, Leonard Jacques, Europa, București, Ed. Humanitas, 1992.

2. Hobsbaum Eric, O istorie a secolului XX. Era extremelor. 1914-1991, Chişinău, ed. Cartier, 1999.
3. Huntington Samuel P., Ciocnirea civilizațiilor, Bucureşti, Ed. Antet, 1997.
4. Istoria lumii de la origini pînă în anul 2000, Bucureşti, ed. Olimp, 2000.
5. Legaht Bernd, Meer Ulrich, Rutzenhofer Ulrich, Istoria lumii în date. Din preistorie pînă în prezent. Cele mai importante personalități și interdependențe, Bucureşti, 2003.
6. Petrencu A. Istorie universală. Epoca contemporană, Chişinău, ed. Museum, 1995.
7. Грєнвилл Д., История XX века: Люди. События. Факты., Москва, 1999.

16. Integrarea europeană: realizări și perspective

Repere:

- cauzele procesului de integrare europeană
- extinderea integrării
- consecințele integrării

După cele două războaie mondiale, țările europene slăbite, trebuiau să-și reorganizeze politica și economia pentru a putea rezista provocărilor timpului. În perioada interbelică Franța a promovat ideea unei uniuni a Statelor Europei pentru a se opune tendințelor de hegemonie a SUA. După al doilea război mondial Europa de est a fost divizată de cea occidentală din cauza abordărilor ideologice și politice diferite, specifice războiului rece. În 1946 la Zurich, Churchill a chemat la reconcilierea franco-germană pentru a păstra un echilibru european și pentru a combate riscul ca Uniunea Sovietică să-și extindă controlul Europei de est și asupra altor părți ale continentului. Astfel prin „doctrina Truman” și „planul Marshall” SUA au ajutat popoarele Europei pentru a rezista presiunilor din exterior. Colaborarea economică în domeniul cărbunelui și oțelului (1951) a generat ulterior formarea Comunității Economice Europene (1957) formată inițial din Italia, Belgia, Olanda, Luxemburg, Franța, Germania de Vest. Numărul țărilor care au aderat la această structură a fost în permanentă creștere. Colaborarea economică a pregătit și acțiunile politice. În 1992 prin Tratatul de la Maastricht a fost semnat acordul prin care CEE s-a transformat în Uniunea Europeană în vederea promovării progresului economic și social, prin formarea unei piețe europene unice, bazată pe moneda unică.

La sfârșitul sec. XX modelul european a devenit cel mai cunoscut fenomen de integrare continuă care are cele mai vizibile realizări. Integrarea europeană a început sub forma unei piețe comune a oțelului și cărbunelui, apoi s-a manifestat în domeniul comercial, atomic și a permis

țării membre să-și consolideze potențialul economic, să depășească problemele sociale, să colaboreze politic, să devină unul din cei mai efectivi „poli” în lumea multipolară. Forma de coordonare economică, comercială, financiară, politică a membrilor săi față de țările nemembre este un exemplu istoric. UE nu se izolează și nici nu se inhibă din care cauză are perspective de a rezista timpului nu doar prin existență, dar și prin dezvoltare continuă. Principalele realizări a UE au fost în:

- domeniul economic – după al doilea război mondial țările Europei slăbite, dispersate, cu o componență etnică, culturală diferită au început să conștientizeze că o colaborare economică mai strânsă le-ar consolida. În baza „planului Schuman”, elaborat de comisia condusă de J. Monnet a fost creat CECO, rezultatele pozitive au determinat formarea CEE. Deja la începutul anilor 60 succesele economice erau vizibile, fapt ce a stimulat și Marea Britanie să-și depună candidatura. În anii 90 comunitatea europeană a devenit atractivă și pentru statele ex-sovietice, fapt ce a creat premise pentru reunificarea întregii Europe. Crearea zonei euro a fost una din cele mai semnificative realizări economice.

- domeniul politic – structura europeană a avut și o evoluție politică, deși statele cu precauție cedau o parte din suveranitatea lor instituțiilor europene. După ratificarea Tratatului de la Lisabona (2010) colaborarea dintre cele 17 de state s-a intensificat. Astfel instituțiile Uniunii: Consiliul, Comisia, Parlamentul au obținut prerogative mai mari, s-a legiferat și dreptul de inițiativă legislativă din partea populației – la inițiativa a un milion de persoane din diferite țări membre ar putea fi elaborate proiecte de legi. Țările din U.E. încep să-și coordoneze mai strict acțiunile politice interne și externe deoarece conform noului statut U.E. are personalitate juridică.

Domeniul securității și cooperării mult timp a fost lăsat în umbră, întrucât în calitate de garant este NATO. Totuși tratatul de la Lisabona a creat o nouă funcție – înalta autoritate pentru securitate și cooperare (un fel de ministru de externe) deși nu se prevede formarea unor forțe armate comune.

Concluzie: U.E. a evoluat fără a avea un model în față, realizându-și propria cale. Analistii afirmă că nu există o prognoză categorică a perspectivelor de integrare, deoarece acest proces conține atât progrese cât și anumite limite. U.E. este atractivă pentru toate țările continentului, însă nu toate din fostul lagăr socialist au devenit membri deoarece nu au atins nivelul respectiv de democratizare. Proiectul integrării europene a fost lansat ca o reacție la problemele generate de reconstrucția postbelică, dar treptat s-a transformat într-un fenomen ce influențează evoluția sistemului economic și politic internațional.

Recomandări bibliografice:

1. Barbă Liudmila, Uniunea Europeană: istorie, instituții, politici, Chișinău, Ed. CEP USM, 2007.

2. Bărbulescu Iordan, Europa mea, București, Ed. Tritonin, 2007, vol. I.
3. Bocșan Nicolae, Leu Valeriu, Cronologia istorică a Europei Centrale, Iași, 2002.
4. Bragari Nicolae, Integrarea europeană, Chișinău, Ed. Evrica, 2008.
5. Duverger Maurice, Europa de la Atlantic la gurile Dunării, București, Ed. Omegapress, 1991.
6. Geopolitica integrării europene, coord.: Bădescu Ilie, Mihăilescu Ioan, Zamfir Elena, București, Ed. Universității din București, 203.
7. Grabbe Heather, Puterea de transformare a Uniunii Europene: Europenizarea prin intermediul condițiilor de aderare în Europa Centrală și de Est, Chișinău, Ed. Epigraf, 2008.
8. Groza Ana, Comunitățile Europene și cooperarea politică, București, 2008.
9. Kahn Sylvain, Geopolitica Uniunii Europene, Chișinău, 2008.
10. Spațiul libertății, securității și justiției în Europa lărgită, Chișinău, 2009.

17. Terorismul – fenomen al contemporanității.

Repere:

- **cauzele terorismului**
- **pericole teroriste pentru continentul European**
- **modalități de prevenire a terorismului**

În toate timpurile comunitatea internațională s-a ciocnit cu probleme pe care a încercat să le depășească. Una din cele mai complicate probleme la răscrucea sec. XX-XXI este terorismul – un fenomen ce se caracterizează prin practicarea sistematică a violenței de grupuri extremiste împotriva civililor sau persoanelor politice, grupuri ce urmăresc anumite scopuri pe care nu le pot realiza prin alte metode. Geneza și evoluția terorismului are la baza sa multiple cauze: conflictele teritoriale, politice, religioase nerezolvate, fanatismul religios sau de altă natură, refuzul părților implicate de a merge la compromis, acceptarea violenței, extremismului ca formă unică de a influența evenimentele. Dacă inițial acest fenomen era mai mult regional, atunci la finele războiului rece se manifestă la rang internațional. Nu toate conflictele de pe glob reprezintă o sursă a terorismului, ci doar unele care nu au fost definitiv depășite. Cele mai cunoscute modele de terorism contemporan sunt cele etnice și religioase: separatismul basc (ETA), mișcarea corsicană (OEP), palestiniană, grupările islamice (Hamas, Hezbollah). În prezent sunt cunoscute în jur de 1000 celule teroriste care pot provoca lovituri neașteptate în orice zonă de pe glob. Unul conflicte care au

acutizat reacțiile teroriste din lumea arabă sunt războaiele israelo-arabe, declanșate în perioada războiului rece. Israelul era apreciat ca cap de pod american în Orientul Apropiat, iar Uniunea Sovietică drept cel mai puternic sprijin al lumii arabe. Țările arabe încep a vedea în SUA un dușman care vrea să conducă întreaga lume și să extindă valori ce vin în contradicție cu cele islamice. În urma revoluției islamice din Iran (1978-1979) la putere au venit forțele musulmane fundamentaliste conduse de Khomeyni, care dorea să dispară orice urmă de occidentalizare a moravurilor, interzicând filmele, muzica, hainele occidentale. S-a impus un regim totalitar asupra întregii populații. Pe fonul acestor evenimente s-au acutizat relațiile dintre însăși țările arabe. Irakul condus de S. Hussein și-a extins dominația asupra câtorva teritorii, iar în 1991 a agresat Kuweitul. La inițiativa SUA liderul irakian a fost pedepsit.

Procesul de destrămarea a lagărului socialist a fost însoțit de conflicte politice, etnice, religioase în Balcani și în F. Rusă. În Bosnia și Herțegovina au luptat sârbii cu musulmanii, iar în Kosovo au luptat albanezii musulmani cu sârbii. Mai multe regiuni din componența F. Ruse au dorit să-ți obțină independența, cea mai insistentă a fost republica musulmană Cecenă. Pentru a nu pierde controlul armata rusă a intervenit în forță. Războiul din Cecenia a scindat populația. Unii mișcați de sentimentul răzbunării sau de interese naționale, politice au format grupuri teroriste, considerând că vor obliga Kremlinul la concesiuni prin acte teroriste, destabilizând situația din Rusia.

Un adevărat focar al mișcării teroriste rămâne Afganistanul unde pînă în acest an s-a aflat liderul celei mai numeroase și agresive mișcări teroriste Al-Qaida – Ossama Bin Laden, care a fost omorât printr-o acțiune a forțelor militare americane.

Acțiunile terorismului au consecințe dramatice: viața a mii de oameni este curmată brusc, oamenii pierd încrederea în securitatea pe care le-o oferă statul, începe panica. Pentru a demoraliza omenirea, a-i arăta neputința ei, la 11 septembrie 2001 teroriștii din Al-Qaida au lovit cu avioanele de pasageri deturnate „Turnurile gemene” din Manhattan, simbolul stabilității americane care s-au prăbușit. În consecință SUA au declanșat cea mai mare ofensivă diplomatică din istorie pentru a forma o coaliție internațională împotriva terorismului. Chiar dacă între statele mari care influențează cursul relațiilor internaționale există divergențe, ele acceptă acțiuni comune pentru a rezista celei mai grave probleme globale a lumii contemporane. ONU încă în 1972 a adoptat decizii în vederea studierii cauzelor acestui fenomen pentru a-l putea combate.

Concluzie: combaterea terorismului este dificilă, deoarece el are un caracter organizat, sistematic și coordonat la scară internațională. Comunitatea internațională este obligată să găsească modalități de prevenire a cauzelor terorismului, să demonstreze maturitate politică, pentru a evita moartea oamenilor nevinovați, deoarece folosirea forței militare nu este eficientă, provocând alte reacții violente. Statele trebuie să coopereze pentru a proteja dreptul internațional și valorile morale ale societății contemporane.

Recomandări bibliografice:

1. Hen Christian, Leonard Jacques, Europa, București, Ed. Humanitas, 1992.
2. Hobsbaum Eric, O istorie a secolului XX. Era extremelor. 1914-1991, Chișinău, ed. Cartier, 1999.
3. Huntington Samuel P., Ciocnirea civilizațiilor, București, Ed. Antet, 1997.
4. Istoria lumii de la origini pînă în anul 2000, București, ed. Olimp, 2000.
5. Legaht Bernd, Meer Ulrich, Rutzenhofer Ulrich, Istoria lumii în date. Din preistorie pînă în prezent. Cele mai importante personalități și interdependențe, București, 2003.
6. Petrencu A. Istorie universală. Epoca contemporană, Chișinău, ed. Museum, 1995.
7. Гренвилл Д., История XX века: Люди. События. Факты., Москва, 1999.

18. Procese integraționiste culturale în contextul globalizării

Repere:

- **caracteristica conceptului de globalizare**
- **consecințe culturale ale proceselor de integrare**

Cultura (din lat. „colere” - a crește, a educa) reprezintă o parte importantă a civilizației prin faptul că include atitudinile, concepțiile, operele ce reflectă starea morală și intelectuală a societății, ea stabilește relații de comunicare dintre persoane, țări, regiuni, continente. Traectoria dezvoltării culturii de la național spre universal, reprezintă o caracteristică a globalizării – fenomen asigurat de libera circulație a mărfurilor, persoanelor, dar și a valorilor culturale fără obstacole ideologice, economice sau politice. Perspectivele dezvoltării culturii în condițiile globalizării este un subiect contradictoriu, deoarece, pe o parte, prin colaborarea dintre diferite arii culturale este asigurat de progresul, iar pe de altă parte, există pericolul unei uniformizări culturale, asimilarea de către popoarele mari a unor elemente culturale promovate de popoarele mici sau mai slabe.

Dezvoltarea culturilor naționale în rezultat trebuie să avanseze nivelul culturii universale. Cercetătorul T. Fridman este de părerea că omenirea întotdeauna a mers spre o unificare: în sec. XV- XIX rolul de bază l-au jucat imperiile coloniale, modernizînd o serie de teritorii, în sec. XIX-XX factorul de bază al unificării au fost companiile economice care în căutarea brațelor de muncă și a piețelor de desfacere au determinat globalizarea. Această activitate a stimulat invențiile tehnice care au pus capăt izolării regionale. La începutul sec. XXI interesele marilor puteri, dar mai ales ale SUA și U.E. au grăbit globalizarea. În acest context mondialității prezic transformarea omenirii într-o singură macro-civilizație în care cultura va fi uniformizată, dar va păstra specificul fiecărei

națiuni. În context cercetătorul S. Huntington afirmă că comunicarea globală va contribui la conștientizarea de către diferite etnii a deosebirilor propriilor culturi. O altă părere insistă că globalizarea va crea un neocolonialism în care țările mai puternice se vor impune și vor asimila cultura celorlalte state. Totuși verticalitatea civilizației este posibilă doar prin specificul cultural al fiecărei națiuni. Faptul că unele valori, cum ar fi libertatea, egalitatea în posibilități, democrația au devenit universale, ele nu au știrbit din importanța culturilor naționale.

La începutul sec. XXI relațiile dintre state devin din ce în ce mai interdependente pe plan politic, tehnologic, militar, economic, astfel încât evenimentele dintr-o țară în mod inevitabil le va influența și pe celelalte state. Viața cultural științifică izolată este imposibilă. Știința progresează datorită activității echipelor de cercetare și nu datorită unor descoperiri izolate. Progresul este rezultatul unei politici de stat care la rândul său ține cont de ceea ce se întâmplă în restul țării.

Fiecare pictor, filosof, poet, actor, muzician, regizor, compozitor, savant are țara sa de origine și în opera ce o creează păstrează valorile naționale, le îmbină într-un mod specific cu cele universale sau ale altor popoare, dând naștere unei culturi originale. La început de secol procesele integraționiste influențează puternic toate aspectele vieții, inclusiv și ale celei culturale, însă conștiința națională nu este posibilă participarea la formarea unei culturi universale.

Deși globalizarea prevede și o anumită uniformizare, ea intensifică relațiile dintre națiuni, acestea au posibilitatea de a se cunoaște reciproc, de a crea un mediu prin care oamenii să se simtă parte componentă a unui întreg, dar să-și păstreze individualul, capacitatea națiunilor de a-și dezvolta cultura națională, parte componentă a celei universale, este o necesitate pentru a scoate în evidență aspectele pozitive ale globalizării și a minimaliza aspectele negative ale acestui fenomen.

Problema esențială nu constă în globalizare, dar în degradarea moralității, prevalarea valorilor material asupra celor spirituale, accentuarea unor vicii ale societății contemporane. În astfel de condiții, țările prin colaborare în diverse domenii ar trebui să vină în susținerea dezvoltării culturii naționale și acelei universale spre binele civilizației umane.

Concluzie: Există riscul ca sistemul economic bazat pe consumul irațional în țările bogate să aducă cu sine și transformări prin care se neglijează diversitatea culturală. Globalizarea ar putea conduce la o singură civilizație, standardizată după principiile culturii vestice, deoarece globalizarea ar putea exclude varietatea și ar crea o lume uniformă. Țările nu au decât să susțină inclusiv economic dezvoltarea elementelor specifice culturii naționale, să le popularizeze pentru a contribui prin diversitate la ascensiunea culturală universală.

Recomandări bibliografice:

1. Hen Christian, Leonard Jacques, Europa, București, Ed. Humanitas, 1992.

2. Hobsbaum Eric, O istorie a secolului XX. Era extremelor. 1914-1991, Chișinău, ed. Cartier, 1999.
3. Huntington Samuel P., Ciocnirea civilizațiilor, București, Ed. Antet, 1997.
4. Istoria lumii de la origini pînă în anul 2000, București, ed. Olimp, 2000.
5. Legaht Bernd, Meer Ulrich, Rutzenhofer Ulrich, Istoria lumii în date. Din preistorie pînă în prezent. Cele mai importante personalități și interdependențe, București, 2003.
6. Petrencu A. Istorie universală. Epoca contemporană, Chișinău, ed. Museum, 1995.
7. Грєнвилл Д., История XX века: Люди. События. Факты., Москва, 1999.

19. Formarea RSSM – între ficțiune și adevăr

Repere:

- cauzele constituirii RSSM

- falsul în procesul de constituire a RSSM

Motto „Basarabie trecută prin foc și sabie”

Adevărul istoric este una din puținele valori care au rezistat timpului, însă societatea contemporană s-a confruntat și cu perioade în care acest adevăr a fost umbrat de puteri ce au dorit să domine în lume. În 1939 două regiuni totalitariste: Germania nazistă și Uniunea Sovietică prin pactul secret Ribbentrop–Molotov au împărțit sferile de influență în Europa de Est. Moment tragic pentru spațiul românesc, deoarece Moscova își declara interesul față de Basarabia. Începutul războiului mondial și acțiunile ce au urmat erau în contextul realizării pactului. În urma a două ultimatumuri(26-28 iunie 1940) Kremlinul a cerut României sub amenințarea cu război teritoriul Basarabiei și Bucovinei(chiar dacă ultimul nu era stipulat în înțelegere). În procesul de formare al RSSM Moscova a inventat mai multe falsuri:

1)În notele ultimative se afirma precum că în 1918 România s-ar fi folosit de slăbiciunea militară a Rusiei și ar fi luat Basarabia;

2) Basarabia ar fi fost „populată preponderent cu ucraineni”, în același context U.S. insista asupra „restabilirii adevărului”. De fapt, Rusia sovietică, în cel mai brutal mod, încerca să falsifice trecutul istoric al acestei regiuni deoarece dorea să argumenteze un rapt printr-un alt rapt realizat de țarism. Teritoriul dintre Nistru și Prut a fost anexat de Imperiul Țarist în 1812, iar în urma evenimentelor din 1917 românii basarabeni, folosindu-se de dreptul popoarelor la autodeterminare și-au declarat independența față de Rusia, iar în 1918 Sfatul Țării, organul reprezentativ, votase unirea Basarabiei cu România. Concomitent toate statisticile cunoscute îi arată pe băștinași

majoritari. Astfel, fără nici un drept, dar cu amenințarea prin forță U.S. i-a răpit României Basarabia, Bucovina de Nord și ținutul Herța.

3) Un alt fals a fost declarația sovietică demagogică precum că Kremlinul vrea să întregască teritoriul populat de moldoveni. Oficialitățile sovietice au ciopârțit teritoriile pentru a dispersa populația și a o deznaționaliza. Astfel numai 6 din cele 14 foste raioane ale RASM au intrat în componența RSSM, celelalte teritorii cu o populație de peste 800 mii de locuitori au fost incluse în componența Ucrainei.

În timpul operațiunii militare de ocupare în acest spațiu au fost masiv infiltrate trupe ale NKVD, activiști ai partidului bolșevic, reprezentanți ai partidului sovietic și ai altor structuri care aveau misiunea de a realiza transformările politice, sociale, etnice, economice și culturale. Organizația regională de partid din RASM a fost transformată în Partidul Comunist al Moldovei, conducerea la fel a fost adusă în majoritatea absolută rusă. Astfel odată cu armata Roșie s-a instaurat dictatura partidului bolșevic. La 2 august 1940 la Moscova cu moldoveni, dar fără participarea reprezentanților lor s-a decis formarea RSSM în componența U.S. Pentru a înspăimînta populația și a o face docilă, organele represive sovietice au început teroarea în masă. Peste 22 mii de oameni au fost deportați în Altai, Novosibirsk, Komi, peste 50 mii de tineri au fost mobilizați și trimiși la muncă forțată; concomitent din Ucraina în Basarabia au fost strămutate peste 10 mii de familii.

4) Un alt fals a fost promisiunea Sovietelor că pământurile și întreprinderile vor aparține poporului. În realitate prin sovietizarea și comunizarea Basarabiei au început transformările care trebuiau să schimbe ”modul de producție capitalist” prin cel socialist. Prin decizia Sovietului Suprem al U.S. băncile, întreprinderile comerciale, industriale, transportul, mijloacele de comunicație și toate mijloacele de producție erau declarate din 28 iunie proprietatea statului sovietic. La fel au fost naționalizate pământurile, țăranilor li se cerea să formeze gospodării colective (colhozuri). Pe lângă impozitul agricol țăranii erau obligați să livreze statului cantități mari de cereale, carne, lapte, etc.

Concluzie: Raptul Basarabiei de către URSS în 1940 s-a bazat pe puterea forței, în formă ultimativă, încălcând normele dreptului național, ale bunului simț, și ale adevărului istoric. Întreaga procedură de formare a RSSM este o ficțiune, adică o născocire a Kremlinului care bazându-se pe o serie de falsuri încerca să-și îndreptățească acțiunile. Consecințele acestui proces au fost dramatice pentru populația autohtonă.

Recomandări bibliografice:

1. Chifu I., Basarabia sub ocupația sovietică, bucurești, 2004.

2. Dobrinescu V-F, Constantin I., Basarabia în anii celui de-al doilea război mondial, Iași, 1995.
3. Istoria Basarabiei. Dela începuturi pînă în 1998, București, 1998.
4. Istoria românilor. Epoca contemporană, N. Enciu, Chișinău, 2001.
5. Scurtu Ioan, Buzatu Gheorhe, Istoria românilor în secolul XX, București, 1999.
6. Șișcanu Ion, Raptul Basarabiei 1940, Chișinău, 1993.

20. Republica Moldova după 1991: realizări și probleme

Repere:

- **impactul destrămării URSS asupra R. Moldova**
- **democratizarea societății**
- **modificarea sistemului politic**
- **perspectivele vieții politice actuale**

Procesul de destrămarea a U.S. a pus bazele unei file noi în istoria popoarelor aflate timp îndelungat sub dictatura comunistă. Eșecul puciului de la Moscova în contextul intensificării mișcării naționale a grăbit declanșarea procesului de democratizare a societăților post-comuniste. După adaptarea Declarației de independență din 27 august 1991 R.M. începe ași ajusta realitatea politică internă și externă la valorile democratice în contextul nou internațional. Istoria R. Moldova după 1991 poate fi segmentată convențional în cîteva perioade:

I. Anii 1991-1994. Este etapa în care a început formarea cadrului necesar pentru funcționarea noului sistem politic și economic. S-a permis înregistrarea formațiunilor obștești, partidelor politice, astfel sistemul unipartidist a fost înlocuit cu cel pluripartidist. Libera concurență politică în contextul garanției dreptului universal direct și secret la vot trebuie să asigure principiile democratice de alegere ale guvernării. O altă realizare a acestei perioade a fost suspendarea activității structurilor partidelor politice în instituțiile de stat fiind depolitizate și armata și structurile de securitate interne și cele externe. Trecerea la economia de piață a favorizat stabilirea relațiilor cu Fondul Monetar Internațional, Banca Mondială. O adevărată realizare a fost adoptarea Constituției în 1994 care legifera valorile democrației. Legea Supremă asigură pluralismul politic, principiul separării puterilor în stat, statul obligîndu-se să garanteze drepturile și libertățile persoanelor, partidelor, organizațiilor. Problemele cu care s-a confruntat R.M. în această perioadă au fost: declinul economiei naționale, scăderea nivelului de trai al populației, războiul de pe Nistru (1992) soldat cu instaurarea regimului lui Smirnov la Tiraspol, implicarea Kremlinului prin armata a paisprezecea în vederea susținerii separatiștilor transnistreni.

II. Anii 1994-2001 se caracterizează prin aprofundarea reformelor economice și politice, intensificarea relațiilor cu țările vecine și structurile europene. Prin reforma agrară țărani au fost împroprietăriți cu pământ, a avut loc privatizarea proprietății de stat, s-a mărit rolul sectorului privat. În 2000 s-a încercat perfecționarea sistemului politic instaurându-se regimul parlamentar de guvernare prin care a avut loc limitarea prerogativelor președintelui (care deja era ales de Parlament) în favoarea Guvernului și Parlamentului. În politica externă R.M. a avut o serie de succese devenind membră a mai multor organisme internaționale prestigioase: ONU, Consiliul Europei, OSCE. Statutul de neutralitate i-a permis republicii să colaboreze cu NATO prin programul „Parteneriat pentru pace”. Principala problemă cu care s-a confruntat republica în această perioadă a fost cea economică, deși reformele promovate au început să dea primele rezultate bune.

III. Anii 2001-2008 se caracterizează prin guvernarea comunistă. Divergențele politice, nostalgia unor oameni după timpurile mai vechi, intrigile de partid pe fundalul unei perioade complicate economice a permis venirea la putere a P.C. condus de V. Voronin. Folosind rezultatele reformelor anterioare comuniștii doreau o revenire la regimul sovietic al partidului unic. Deși au fost semnalate unele succese economice, P.C. instaurează un regim de control asupra tuturor sferelor, neglijând principalele valori democratice. Deși societatea era orientată spre integrarea în structurile europene, oficialitățile doar declarativ acționau în această direcție, fără a întreprinde măsuri reale. Fraudarea alegerilor din 2008 a ridicat tinerii și masele populare la revoltă. În urma evenimentelor din 7 aprilie autoritățile au fost nevoite să organizeze alegeri anticipate.

IV. Anii 2009- prezent Se caracterizează prin guvernarea de coaliția democratică – Alianța pentru Integrarea Europeană care încearcă să restabilească respectarea principiilor democratice, să realizeze reforme în ritm european, să apropie R. Moldova de Uniunea Europeană. Criza economică mondială a influențat negativ și situația din R.M. Oficialitățile au întreprins măsuri pentru a atenua consecințele acesteia, având o susținere politică și economică din partea structurilor internaționale.

Concluzie: Calea spre democratizarea R. Moldova a întâlnit o serie de obstacole: sistemul judecătoresc imperfect, situația economică complicată, corupția, instabilitatea politică, însă reformele care continuă au menirea de a depăși aceste probleme pentru a edifica în R.M. un stat de drept în care oamenii să trăiască bine.

Recomandări bibliografice:

1. Cojocar Gh., politica externă a R. Moldova, Chișinău, 2001
2. Istoria Basarabiei. Dela începuturi pînă în 1998, București, 1998.
3. Istoria românilor. Epoca contemporană, N. Enciu, Chișinău, 2001.
4. Scurtu Ioan, Buzatu Gheorhe, Istoria românilor în secolul XX, București, 1999.
5. Serebrian Oleg, Geopolitica spațiului pontic, Chișinău, 2006.

21. Politica externă a României în perioada interbelică de la echilibru regional la securitatea europeană

Repere:

- scopul diplomației române
- alianțe regionale și bilaterale
- diplomația română în acțiuni internaționale

După primul război mondial în Europa s-a conturat o nouă hartă politică și teritorială. Datorită luptei de eliberarea națională și procesului de destrămarea imperiilor vecine, teritoriile românești aflate sub dominație străină au reușit să-și obțină libertatea și să se unească cu România. Conferința de pace de la Paris a recunoscut noile hotare ale statului: în acordul de la Trianon, Ungaria a recunoscut unirea Transilvaniei. Întrucât din cauza instaurării regimului bolșevic, Rusia nu a fost admisă la Conferință, unirea Basarabiei a fost recunoscută prin acordul internațional de la Paris semnat de Franța, Anglia, Italia, Japonia.

Scopul major al diplomației române în perioada interbelică a fost de a menține frontierele trasate după război în vederea asigurării păcii. În acest context era nevoie de a păstra un echilibru regional (ce ar fi exclus revizionismul teritorial), iar în anii 30 când s-au consolidat regimurile totalitariste – de a colabora în vederea asigurării securității europene. Pentru asigurarea acestui scop România și-a trasat direcțiile principale în politica externă: colaborări bilaterale, alianțe regionale, participarea activă în cadrul Societății Națiunilor și a conferințelor internaționale.

Poziția geografică a României era marcată de vecinătatea la Est cu Uniunea Sovietică care avea planuri anexioniste față de teritoriile românești, la N-V cu Ungaria, care era nemulțumită de unirea Transilvaniei, deși imediat după război nu verbaliza această nemulțumire. În relațiile bilaterale România a încercat mai întâi să-și normalizeze relațiile cu vecinii – unicul stat dintre acestea cu care nu avea relații diplomatice era Rusia sovietică. În cadrul mai multor conferințe România a încercat să obțină recunoașterea hotarului său estic, însă Kremlinul refuza sistematic.

În timpul conferinței de la Viena (1924) delegația sovietică a propus neoficial recunoașterea unirii Basarabiei în schimbul refuzului României la Tezaurul său depozitat la Moscova în timpul primului război mondial. Partea română a refuzat o astfel de tranzacție, întrucât ea ar fi însemnat că Basarabia este cumpărată și nu ar fi pământ românesc în baza adevărului istoric. Eșecul conferinței de la Viena a determinat Uniunea Sovietică să acționeze mai dur, creînd la Est de Nistru RASSM.

Abia în 1934 între România și Moscova au fost stabilite relații diplomatice, în mare parte datorită activității lui N. Titulescu. Totuși acest eveniment nu a însemnat depășirea situației complicate în relațiile româno-sovietice.

Printre acordurile bilaterale se evidențiază acordul cu Polonia(1921), care prevedea ajutor reciproc în cazul de război, acordul de prietenie cu Italia(1926), convenția de prietenie și arbitraj cu Franța(1926).

În vederea menținerii echilibrului regional România a participat activ la inițierea și consolidarea celor două alianțe: Mica Înțelegere(1921) din care făceau parte România, Iugoslavia și Cehoslovacia și Înțelegerea Balcanică la care participau România, Turcia, Grecia, Iugoslavia. Dacă inițial membrii Micii Înțelegeri se obligau să-și acorde ajutor reciproc doar în cazul unei agresiuni din partea Ungariei, atunci din 1934 datorită insistenței lui Titulescu, alianța era valabilă în cazul oricărei agresiuni, inclusiv a celei sovietice. Înțelegerea Balcanică a fost concepută ca o prelungire spre sud a Micii Înțelegeri.

În anii 30 securitatea europeană era pusă în pericol de creștere a tendințelor revizioniste ale Germaniei și Italiei. România miza pe activitatea Societății Națiunilor care trebuia să apere principiul egalității statelor membre, să asigure creșterea puterii de inițiativă și decizie a țărilor mici și mijlocii. Activitatea României prin delegatul său permanent N. Titulescu este un exemplu ce demonstrează că rolul statelor mici și mijlocii în viața internațională este posibil. România a reacționat la orice atentat asupra păcii – s-a opus invadării Chinei(1932), a Etiopiei de Italia, a ocupării Renaniei de Germania. Dorința Bucureștiului de a contribui la securitatea europeană se evidențiază prin semnarea pactului Briand–Kellog (1928) de refuz la război ca mijloc de rezolvare a conflictelor, semnarea „Protocolului de la Moscova”(1929) de Uniunea Sovietică și țările vecine de la hotarul său vestic, ce prevedea punerea în aplicare imediată a pactului Briand-Kellog.

Concluzie: Prin activitate sa diplomatică în perioada interbelică România în anii 20 a încercat să păstreze un echilibru în Sud-Estul Europei prin acorduri bilaterale și inițierea micii înțelegeri, a înțelegerii balcanice. În anii 30 diplomația română a reacționat la orice încercare de revizuire teritorială a acordurilor de la Paris în vederea asigurării securității Europene.

Recomandări bibliografice:

1. Cojocaru Gh., politica externă a R. Moldova, Chișinău, 2001
2. Istoria Basarabiei. De la începuturi pînă în 1998, București, 1998.
3. Istoria românilor. Epoca contemporană, N. Enciu, Chișinău, 2001.
4. Scurtu Ioan, Buzatu Gheorghe, Istoria românilor în secolul XX, București, 1999.
5. Serebrian Oleg, Geopolitica spațiului pontic, Chișinău, 2006.

22. Conflictul de pe Nistru – istoricul și soluțiile de rezolvare

Repere:

- cauzele conflictului de pe Nistru**
- forțe implicate**
- soluții de rezolvare**

Procesul de dărîmarea a Uniunii Sovietice a fost însoțit de o serie de conflicte regionale, deoarece în perioada formării acestei structuri Kremlinul a creat în Tadjikistan, Georgia, Nagorno-Karabakh și Moldova, zone prin care să-și asigure influența. Proclamarea suveranității și independenței îndepărta tot mai mult R.M. de sfera de influență rusă. În contextul în care prin Declarația de la Alma-Ata(1991) a fost înființată CSI, iar Federația Rusă își asuma rolul de unic de moștenitor al fostei U.S. S-au conturat interesele Moscovei față de R.M. Mișcarea separatistă în stînga Nistrului începuse încă în 1990 cînd autoritățile comuniste de la Tiraspol, avîndu-l ca lider pe Smirnov au declarat independența „republicii moldovenești nistrene”. Deși s-a încercat a da o tentă națională acestui conflict, evenimentele au demonstrat că este un interes politic. În martie 1992 incidentul provocat de separatiști la Dubăsari s-a transformat în începutul unui conflict armat. Principalele cauze care l-au determinat au fost: ambiția politică a unui grup de persoane care folosind dezinformarea populației și sprijinul Rusiei a dorit să se mențină la putere; politica expansionistă a Kremlinului prin care se urmărea menținerea fostelor zone de loialitate din jurul Rusiei. În realizarea scopului, acest grup condus de Smirnov, a cultivat frica în rîndurile vorbitorilor de limbă rusă că guvernarea democratică de la Chișinău îi va discrimina sau va realiza unirea cu România și a mizat pe ajutorul armatei 14 sovietice dislocate în stînga Nistrului.

Implicare Rusiei în acest război a fost evidentă, deși se încerca a crea iluzia unei neînțelegeri între B. Elțin, care declara că susține integritatea R.M. și Duma de Stat care susținea separatiștii. Formațiuni paramilitare de cazaci ale Uniunii cazacilor, legalizată în Rusia de pe teritoriul Rusiei, tranzitate prin Ucraina au sosit în Moldova. Forțele părților militare implicate în conflict erau inegale. La acel moment R.M. nu dispunea nici de sprijin exterior, nici de forțe suficiente în comparație cu separatiștii susținuți de armata 14, cazaci și alte persoane înmămite. În aprilie 1992 Federația Rusă a declarat trecerea armatei 14, a unităților militare și a instituțiilor forțelor armate ale fostei URSS, aflate pe teritoriul R.M. sub jurisdicția Rusiei. Concomitent însă nu a fost emisă o decizie de retragere a acestei armate, staționarea căreia pe teritoriul R.M. venea în contradicție cu declarația de suveranitate, prin care Moldova se declara zonă demilitarizată. Federația Rusă a încercat să atragă R.M. în structurile militare CSI, pentru ca hotarele ei să fie păzite de trupele CSI,

adică să fie legitimată staționarea armatei 14 în Moldova, însă Mircea Snegur a refuzat. Oficialitățile de la Chișinău conștientizau pericolul extinderii conflictului armat de pe Nistru, de aceea a hotărât să nu răspundă provocărilor și să-și retragă forțele, chiar dacă ele erau în legitima acțiune. Oficialitățile aveau teamă că întreg potențialul armatei 14 va fi pus în aplicare și atunci războiul avea să devină de proporții. Totuși nu există suficiente dovezi că dacă Chișinăul ar fi fost mai insistent, Rusia ar fi riscat să se implice masiv în ciuda criticelor din partea comunității internaționale și a organizațiilor internaționale. În iulie 1992 a fost semnată convenția moldo-rusă privind reglementarea pașnică a diferendului transnistrean care prevedea încetarea focului. Dacă în 1990 liderii de la Tiraspol erau de acord cu un statut special autonom, atunci după obținerea sprijinului rusesc în conflict au refuzat categoric orice statut, decât cel de independență. Astfel evenimentele din 1992 i-a încurajat pe separatiști și le-a dat posibilitate să-și consolideze pozițiile și forțele.

Statutul juridic al Transnistriei nu este definitivat nici pînă în prezent și creează mari probleme în procesul de integrare europeană. La insistența Moscovei în 1992 între Chișinău și Tiraspol a fost semnat un memorandum, care de fapt a permis ulterior prin trecerea timpului, separatiștilor să-și construiască structuri statale proprii. Diferendul va putea fi lichidat doar dacă Federația Rusă va refuza la pretențiile sale de control în zonă și dacă va fi retrasă armata 14. Deși prin decizia summitului OSCE din 1999 de la Istanbul, Rusia a fost obligată să-și retragă armata pînă în 2002, aceasta și astăzi staționează în stînga Nistrului. Trecerea timpului a fost în defavoarea oficialităților de la Chișinău deoarece la Tiraspol s-au format forțe armate, polițienești, ministere proprii, chiar dacă sunt nerecunoscute, ele funcționează.

Concluzie: conflictul de pe Nistru își are sorgintea în trecutul sovietic al acestor teritorii. Destrămarea lagărului socialist însemna crearea unei noi situații geopolitice, inclusiv pentru F. Rusă, care deși se declara democratizată, vroia să păstreze sferile de influență a Uniunii Sovietice. Teritoriul dintre Nistru și Bugul de sud putea fi folosit ca o pîrghie sigură de influență asupra R. Moldova. Odată cu implicarea Rusiei acțiunile separatiștilor transnistreni au devenit mai hotărîte. Pentru soluționarea acestui conflict este nevoie de voință politică din partea Kremlinului, de democratizarea Rusiei și de retragerea Armatei 14. Cu cît mai mult este tergiversată rezolvarea acestei probleme cu atît mai greu va fi de a găsi modalități de reîntregire teritorială reală a R. Moldova.

Recomandări bibliografice:

1. Cojocar Gh., politica externă a R. Moldova, Chișinău, 2001
2. Istoria Basarabiei. Dela începuturi pînă în 1998, București, 1998.
3. Istoria românilor. Epoca contemporană, N.Enciu, Chișinău, 2001.

4. Scurtu Ioan, Buzatu Gheorhe, Istoria românilor în secolul XX, București, 1999.
5. Serebrian Oleg, Geopolitica spațiului pontic, Chișinău, 2006.
6. Șișcanu Ion, Raptul Basarabiei 1940, Chișinău, 1993.

23. Uniunea Europeană și Rusia – între confruntări geopolitice și strategii de colaborare

Repere:

- reorganizarea comunității europene după războiul rece
- cauzele divergențelor ruso-europene
- modalități de colaborare

La sfârșitul anilor 90 a secolului XX, harta Europei a suportat modificări semnificative drept consecință a două fenomene: destrămarea URSS și unificarea Europei. Ambele procese au determinat crearea unor subiecți noi internaționali care intenționează să devină parte componentă și activă a lumii multipolare. Confruntările geopolitice au avut în vizor influența asupra Europei Centrale și de Est, iar colaborarea a rămas preponderent în sfera economică.

Reorganizarea Comunităților în Uniune Europeană i-a consolidat structura internă, transformând-o în entitate politico-economică atrăgătoare pentru celelalte țări de pe continent. Cu cele trei extinderi: 1995, 2004, 2007, UE a devenit piața economică numărul unu, manifestând intenția de a deveni și unul dintre cei mai eficienți actori pe plan politic regional și mondial. Stabilizarea hotarului de Est al Uniunii, a apropiat-o geografic de Federația Rusă – țară ce dorește a fi apreciată în calitate de moștenitoare a URSS nu doar sub aspect economic, dar mai ales în domeniul politic extern, în vederea păstrării vechilor sfere de influență. După destrămarea URSS, fostele țări sovietice, inclusiv Federația Rusă, au trecut printr-o perioadă complicată de criză economică, politică, identitară. Regimul lui Boris Elțin nu a fost în stare să facă față rigorilor timpului – dorința de a păstra Rusia ca o supra-putere nu venea în concordanță cu capacitatea reală a acesteia. Astfel Europa Centrală a ieșit de sub tutela Kremlinului, având posibilitatea de a-și crea liber destinul.

Transformările din sistemul internațional au orientat UE spre un șir de inițiative, menite să eficientizeze mecanismul său de funcționare, fapt ce s-a manifestat prin adoptarea Tratatului de la Maastricht în 1993, semnarea Tratatului de la Amsterdam în 1997, adoptarea Tratatului de la Nisa în 2003, tentativa adoptării unei Constituții europene (proiectul din 2004), adoptarea Tratatului de la Lisabona, ratificat în 2010. În condițiile metamorfozelor din Federația Rusă, politica externă a Uniunii Europene a fost orientată spre implicare în spațiul ex-sovietic. În conformitate cu

prevederile Tratatului UE obiectivele generale de politică externă și securitate comună pot fi înscrise și în politica Uniunii față de țările din Europa Centrală și de Est, deoarece are nevoie de o vecinătate stabilă și guvernabilă în spiritul valorilor democratice. UE a oferit posibilitate țărilor ex-sovietice de a se integra în familia europeană, respectând anumite principii fixate și în TUE: apărarea valorilor comune, a intereselor fundamentale în conformitate cu principiile Cartei ONU, consolidarea securității Uniunii, menținerea păcii, consolidarea securității internaționale, dezvoltarea democrației și a statului de drept, respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Primele implicații organizate și structurate ale UE în spațiul ex-sovietic le reprezintă semnarea Acordurilor de Parteneriat și Cooperare, în vederea creării unei baze legale pentru cooperare. Aceste acțiuni veneau în contradicție cu interesele Federației Ruse, care manifesta pretenții vădite de a juca un rol hegemonic în spațiul ex-sovietic. Pentru a stabili situația în zonă UE a elaborat o serie de proiecte în susținerea democrației și a trecerii la economia de piață. Spre exemplu în programul TACIS, realizat în două etape: 1991-1999, 2000-2006, Rusia a fost principalul beneficiar al suportului financiar acordat. Instaurarea treptată a regimului autoritar dirijat de Putin a reabilitat politica veche rusă de conturare a sferelor de influență.

Bogațiile petroliere, consolidarea militară permite Federației Ruse să dispună de o reală influență asupra relațiilor internaționale. Războiul din Irak, criza de comunicare dintre Teheran și Washington în problema armelor atomice, viitoarea armată europeană și alte subiecte fierbinți de pe agenda relațiilor internaționale au contribuit la o apropiere a viziunilor politice ale Moscovei și Parisului. În 2003 a avut loc reuniunea Consiliului ruso-francez de cooperare pentru securitate la care au fost discutate perspectivele colaborării dintre cele două țări privind tehnologiile de ultimă oră în domeniul militar. Summitul UE- Rusia desfășurat la Roma în 2003 a accentuat un gen de colaborare în ciuda divergențelor existente. Moscova nu a reacționat activ la procesul de integrare a Europei Centrale și de Est în UE, întrucât la acel moment nu avea suficientă vizibilitate, cu atât mai mult, că o Europă puternică prietenă Rusiei, ar putea limita ponderea americană în această zonă. În Germania și Franța există o tradiție politică anti-atlantică stabilă. La începutul sec. XXI liderii de la Kremlin depun efort pentru păstrarea potențialului strategic al Federației Ruse la nivel intercontinental, să rămână un pol de influență, chiar dacă într-o variantă mai redusă, acceptând o serie de compromisuri politice, geopolitice, economice, teritoriale.

Concluzie: Moscova pretinde la sfera de influență în Europa de Est și apreciază negativ politica pro-europeană a Ucrainei și R. Moldova. Colaborarea UE –Rusia a fost vizibilă la sfârșitul secolului XX, atunci când Moscova era în perioada de elaborare a noilor politici, astăzi această colaborare este preponderent economică. Astăzi în interesul Kremlinului este ieșirea Europei de sub controlul NATO prin crearea forțelor armate proprii, fapt care nu se prevede de a fi realizat în viitorul apropiat. UE și Federația Rusă s-au confruntat geopolitic, având în vizor două zone: Europa

Centrală și Europa de Est. Dacă UE a oferit acestor state posibilitatea de a alege, atunci Kremlinul s-a străduit să împiedice procesul de extindere UE, indiferent de opțiunea statelor vizate. În consecință țările Baltice, Polonia, Cehia, Slovacia, Ungaria, Bulgaria, România au devenit membre UE, iar țările limitrofe Rusiei – Ucraina, R. Moldova continuă să formeze zona de contact dintre UE și Federația Rusă.

Recomandări bibliografice:

1. Barbă Liudmila, Uniunea Europeană: istorie, instituții, politici, Chișinău, Ed. CEP USM, 2007.
2. Bărbulescu Iordan, Europa mea, București, Ed. Tritonin, 2007, vol. I.
3. Bocșan Nicolae, Leu Valeriu, Cronologia istorică a Europei Centrale, Iași, 2002.
4. Bragari Nicolae, Integrarea europeană, Chișinău, Ed. Evrica, 2008.
5. Duverger Maurice, Europa de la Atlantic la gurile Dunării, București, Ed. Omegapress, 1991.
6. Geopolitica integrării europene, coord.: Bădescu Ilie, Mihăilescu Ioan, Zamfir Elena, București, Ed. Universității din București, 203.
7. Grabbe Heather, Puterea de transformare a Uniunii Europene: Europeanizarea prin intermediul condițiilor de aderare în Europa Centrală și de Est, Chișinău, Ed. Epigraf, 2008.
8. Groza Ana, Comunitățile Europene și cooperarea politică, București, 2008.
9. Hen Christian, Leonard Jacques, Europa, București, Ed. Humanitas, 1992.
10. Kahn Sylvain, Geopolitica Uniunii Europene, Chișinău, 2008.
11. Spațiul libertății, securității și justiției în Europa lărgită, Chișinău, 2009
Carpentier J., Lebrun F., Istoria Europei, București, 1997.

24. Europeanizarea – cauze, conținut, consecințe

Repere:

- **conceptul de europeanizare**
- **cauzele europeanizării**
- **consecințele europeanizării**

La intersecția secolelor XX și XXI, procesele din Europa s-au intensificat, avînd un caracter pronunțat comunitar. După o perioadă îndelungată de schismă politică, ideologică și geografică, provocată de sfîrșitul celei de a doua conflagrație mondială și condițiile războiului rece, popoarele

continentului au revenit la posibilitatea de a-și decide soarta. Termenul de europenizare presupune preluarea politicilor UE la nivelul politicii naționale, dar concomitent poate semnifica și transferul unor preferințe de politici interne la nivelul UE. Noțiunea creează iluzia procesului de uniformizare, care ar avea și un conținut negativ – în istorie mai multe imperii sau popoare au declarat scopuri de extindere a unei civilizații sub pretextul că ar fi mai avansată: romanizare, elenizare. Procesele se aseamănă după consecințe – au contribuit la progresul popoarelor vizate, însă diferența semnificativă dintre acestea, constă în faptul că europenizarea este un proces benevol: UE este o formă de asociere de state, realizată într-un anumit scop, ce promovează și protejează valorile democratice, cu organe proprii, o structură suprastatală, cu o poziție specială în comunitatea internațională, care oferă standarde obligatorii, acordând și un sprijin considerabil țărilor care doresc să le respecte pentru a deveni parte componentă a unui întreg european.

În dependență de procesele care au avut loc, europenizarea s-a realizat în câteva etape:

I – anii 1989-1997. Țările din Balcani și Europa Centrală și-au declarat intenția de a se integra în structurile europene. UE nu putea să accepte o extindere imediată, întrucât decalajul dintre dezvoltarea economică, conduita politică, tradiția democratică a Uniunii și a țărilor vecine era semnificativ. În acest context s-au creat condiții de pregătire a aderării. UE a cerut statelor solicitante să implementeze politica de frontieră înainte de aderare, care a fost acceptată, deoarece țările solicitante aveau o poziție slabă față de UE. Dorința lor de a obține statutul de membru a depășit cu mult dorința statelor membre de a le accepta. Astfel, țările solicitante au fost prinse într-un proces de europenizare, a cărui dinamică și logică existau independent de negocieri. La sfârșitul secolului XX europenizarea a devenit un fenomen pronunțat în Europa Centrală și de Est. În 1989 UE a creat programul PHARE, menit să susțină transformările post-comuniste, trecerea la economia de piață, democratizarea în țările din Europa Centrală și de Est. Obiectivul inițial al UE a fost tranziția economică și nu dezvoltarea politică, totuși în 1992-1997 a fost introdusă o linie bugetară pentru susținerea democrației, deoarece procesele economice și politice sunt interdependente. În acordurile încheiate între UE și statele solicitante erau prevăzute condiții obligatorii de respectat în cinci domenii: statul de drept, drepturile omului, sistemul multipartit, alegeri libere și corecte, economie de piață. Acordurile europene aveau menirea de a crea o zonă comercială liberă unică și de a implementa cele patru libertăți ale pieții unice: libera circulație a bunurilor, serviciilor, capitalului și forței de muncă. Prin aceste acorduri a început procesul de introducere a legislației și politicilor UE în țările candidate. În 1993 Consiliul European de la Copenhaga a înaintat condiții stricte pentru stabilitatea internă a țărilor candidate, iar Carta Albă privind Piața Unică din 1995 a stabilit aspectele-cheie legislative ce reglementează comerțul cu bunuri și servicii pe piața internă UE.

II - anii 1997-1998 se caracterizează prin începutul negocierilor de aderare propriu-zisă. În 1997 a fost publicat Avizul Comisiei Europene referitor la progresul înregistrat de țările solicitante. Pentru prima dată în istoria UE Avizele au evoluat nu doar nivelul de pregătire al țărilor solicitante, dar și abilitatea acestor state de a satisface condițiile de aderare pe perioada negocierilor. Întrucât nici una din țări nu a îndeplinit integral cerințele economice procesul a fost prelungit, țărilor li s-a păstrat șansa de a obține statutul de membru.

III - anii 1998-2002-2007 UE a înăspriț condițiile de aderare, fapt ce presupune schimbarea regulilor de joc în timpul jocului. Comisia Europeană a început să se implice activ în procesul intern de elaborare a politicilor. În rezultat țărilor solicitante le-au fost prezentate primele Parteneriate de Aderare. Anume în această perioadă s-a realizat intensiv europenizarea, întrucât țările solicitante trebuiau să-și armonizeze legislația internă cu legislația și politicile UE. Țările au fost împărțite în grupe, în dependență de rezultatele obținute, astfel primul val de extindere s-a realizat. Țărilor restante li s-a păstrat posibilitatea de aderare, oferindu-li-se un nou termen pentru realizarea cerințelor. În ciuda unor restante, ulterior și Bulgaria și România au fost acceptate în familia europeană.

Concluzie: Europa Centrală și de Est mai mult de jumătate de secol a fost dominată de regimul comunist. Pentru a depăși consecințele negative ale fostului regim țările aveau nevoie de o susținere. Dorința lor clară de a face parte din comunitatea europeană a fost însoțită de acțiuni concrete care s-au finalizat cu preluarea valorilor și politicilor UE pentru a avea capacitatea de a fi apreciate la fel ca statele membre. Principalele consecințe ale europenizării au fost: geopolitice – reunificarea continentului, ce a permis UE să devină un adevărat pol de influență pe arena internațională; de ordin economic – preluarea de către țările Europei Centrale și de Est a normelor economiei libere de piață, realizarea unor standarde înalte a modului de viață; de ordin politic – depășirea reminiscentelor regimului comunist prin democratizarea societății; de ordin moral – a pronunțat aspectul identitar, contribuind la formarea unei conștiințe europene.

Recomandări bibliografice:

1. Barbă Liudmila, Uniunea Europeană: istorie, instituții, politici, Chișinău, Ed. CEP USM, 2007.
2. Bocșan Nicolae, Leu Valeriu, Cronologia istorică a Europei Centrale, Iași, 2002.
3. Bragari Nicolae, Integrarea europeană, Chișinău, Ed. Evrica, 2008.
4. Geopolitica integrării europene, coord.: Bădescu Ilie, Mihăilescu Ioan, Zamfir Elena, București, Ed. Universității din București, 203.

5. Grabbe Heather, Puterea de transformare a Uniunii Europene: Europeanizarea prin intermediul condițiilor de aderare în Europa Centrală și de Est, Chișinău, Ed. Epigraf, 2008.
6. Groza Ana, Comunitățile Europene și cooperarea politică, București, 2008.
7. Hen Christian, Leonard Jacques, Europa, București, Ed. Humanitas, 1992.
8. Kahn Sylvain, Geopolitica Uniunii Europene, Chișinău, 2008.
9. Spațiul libertății, securității și justiției în Europa lărgită, Chișinău, 2009 Carpentier J., Lebrun F., Istoria Europei, București, 1997.

25. Uniunea Europeană – controversa competențelor instituționale

Repere:

- evoluția structurilor europene
- competențele instituțiilor comunitare
- competențele statelor-membre ale UE

Uniunea Europeană este o organizație internațională cu trăsături specifice care prezintă un cadru politico-organizatoric asigurat prin asocierea benevolă a statelor. UE reprezintă o structură complicată și inedită, întrucât are o componență eterogenă și încearcă să stabilească linia de demarcație între național și comunitar, adică să contureze limitele competențelor instituțiilor naționale în comparație cu cele comunitare. Succesul Uniunii Europene se datorează modului său unic de funcționare. Faptul că până în 2007 nici o instituție sau partid politic nu-și putea asuma puterea, de rând cu lipsa transparenței în procesul de guvernare, proceduri greoaie, lipsa unei guvernări colective reale au creat dezavantaje proiectului de transformare a Uniunii într-o supra-putere care asigură pacea și protejează valorile democrației. Cea mai recentă încercare de asigurare a unei funcționări eficiente a structurilor europene a fost realizată prin Tratatul de la Lisabona ratificat în 2010. Astfel Uniunea a obținut personalitate juridică. Partajarea competențelor este în favoarea UE, întrucât ea poartă responsabilitate în domeniile: concurență, politica monetară, politica comercială, politică externă și de securitate. Statele-membre au competențe în domeniul sănătății, educației și instruirii. Dreptul de veto al statelor a fost înlocuit cu principiul majorității calificat, deși unanimitatea rămâne pentru deciziile privind politica externă, fiscală, politici sociale, revizuirea tratatelor. În același timp, o decizie trebuie să obțină susținerea a 55% dintre statele care reprezintă 65% din populația UE, iar un text semnat de un milion de cetățeni poate deveni o inițiativă

legislativă. Pentru prima dată se prevede explicit posibilitatea unui stat de a se retrage din Uniune. Astfel UE încearcă să combine suveranitatea statelor-membre cu competențele comunitare ce i-ar asigura o funcționare eficientă. Uniunea Europeană nu reprezintă o federație de tipul Statelor Unite ale Americii, dar nu este nici o simplă organizație de conlucrare între diferite guverne, de felul Organizației Națiunilor Unite. Statele membre ale UE rămân în continuare națiuni independente și suverane, însă ele „cedează de comun acord” o parte din suveranitatea lor, pentru a obține o putere și o influență mondială, imposibil de atins în mod separat.

Instituțiile europene au activat în baza unui cadru legal oferit de Tratatul adoptat de statele membre. Cele mai importante transformări instituționale au fost stabilite prin Actul Unic European, Tratatul de la Maastricht, Tratatul de la Lisabona.

Până în 1967, fiecare din cele trei Comunități Europene (CECO, CEE și CEEA) au avut instituții similare, dar separate. Prin Tratatul de fuziune, intrat în vigoare în iulie 1967, instituțiile celor trei comunități au fost unificate, dar tratatele ce stau la baza lor au rămas separate. CECO făcea uz de putere cu prudență, de aceea a intrat în conflict cu guvernele naționale. Deși independența sa a fost redusă față de propunerea inițială a lui Monnet, Înaltei Autorități i s-au acordat totuși prerogative formale însemnate. Totuși această instituție era într-o stare continuă de tensiune cu guvernele statelor-membre, care nu s-au conformat cu ușurință la ideea de a-și circumscrie suveranitatea în favoarea unui organism supranațional. Consiliul respingea regulat propunerile Înaltei Autorități care erau în contradicție cu interesele naționale.

Tratatul de la Lisabona nu a intervenit radical în privința numărului instituțiilor – Parlamentul European, Consiliul european, Consiliul, Comisia Europeană, Curtea de Justiție a Uniunii Europene, Banca Centrală Europeană, Curtea de Conturi, însă a modificat competența acestora. Parlamentul European avea competențe politice – aprobă numirea Comisiei după audieri publice, aprobă numirea președintelui Comisiei, legislative – emite avize cu privire la propunerile Comisiei, deciziile finale privind majoritatea propunerilor sunt luate împreună cu Consiliul, este necesar consimțământul PE în vederea extinderii UE și în privința acordurilor cu țările terțe; bugetare – poate modifica anumite cheltuieli bugetare propuse, aprobă în fiecare an bugetul anual al UE. În centrul sistemului instituțional comunitar se afla situat, din punctul de vedere al importanței și al rolului său, Consiliul European, urmat apoi de Consiliul Miniștrilor, Comisia Europeană și Parlamentul European. Instituțiile au un element suprastatal. Prin acțiunile sale Comisia sau Curtea de justiție reprezintă interesele comunitare, asigură continuitatea și permanența UE și nu se mai află sub controlul statelor-membre. Prezența și controlul statelor-membre se asigură prin Consiliul European și Consiliu. Președintele Consiliului nu are un mandat național și asigură reprezentarea externă a UE. Uniunea este competentă să definească și să pună în aplicare o politică externă și de securitate comună. Totuși politica externă UE nu exclude politica externă a statelor-membre, chiar

dacă acestea trebuie să asigure compatibilitatea între angajamentele pe care și le asumă cu statutul de membru al UE. Tratatul comunitare au prioritate față de cele încheiate între statele-membre sau cu alte state. Acest domeniu ține încă de cooperarea interguvernamentală și nu intră în sfera suprastatală. Statele membre respectă acțiunea Uniunii, o sprijină activ în spiritul loialității și solidarității reciproce, ele conlucrează și se abțin de la orice acțiune contrară intereselor UE.

Concluzie: tipologia UE este aceea a unei organizații internaționale, iar conținutul ei tinde spre acela al unei entități statale. UE este o comunitate integră, din care cauză, creșterea competențelor la nivel de Uniune, în mod inevitabil duce la micșorarea acestora la nivel național. Pentru a se afirma pe arena internațională, UE are nevoie de instituții interne capabile să o promoveze. Chiar dacă proiectul de Constituție, care oferea reorganizarea practică a UE în federație a eșuat, Tratatul de la Lisabona a conturat mai clar limita dintre competențele comunitare și cele naționale.

Recomandări bibliografice:

1. Bocșan Nicolae, Leu Valeriu, Cronologia istorică a Europei Centrale, Iași, 2002.
2. Bragari Nicolae, Integrarea europeană, Chișinău, Ed. Evrica, 2008.
3. Geopolitica integrării europene, coord.: Bădescu Ilie, Mihăilescu Ioan, Zamfir Elena, București, Ed. Universității din București, 203.
4. Grabbe Heather, Puterea de transformare a Uniunii Europene: Europeanizarea prin intermediul condițiilor de aderare în Europa Centrală și de Est, Chișinău, Ed. Epigraf, 2008.
5. Groza Ana, Comunitățile Europene și cooperarea politică, București, 2008.
6. Kahn Sylvain, Geopolitica Uniunii Europene, Chișinău, 2008.
7. Spațiul libertății, securității și justiției în Europa lărgită, Chișinău, 2009 Carpentier J., Lebrun F., Istoria Europei, București, 1997.

RELAȚII DE CAUZALITATE:

variante

1. Stabiliți relația de interdependență dintre mișcările reformatoare din Principatele Române și evoluția social-politică a spațiului românesc modern.

Pe parcursul epocii moderne societatea românească a avut o evoluție specifică. Reformele sociale din perioada fanariotă au modificat rolul diferitor grupe de persoane. Boierimea compusă din marii proprietari de pământ își pierde rolul său principal în viața politică, deoarece a fost înlocuită de boierimea deținătoare de funcții de stat. acești boieri formează o categorie separată de funcționari remunerați de stat. boierimea română era nemulțumită de faptul că majoritatea dregătoriilor erau deținute de fanarioți. Spre deosebire de Europa de vest, în principatele Române, adepții ideilor modernizatoare nu era burghezia, dar boierimea liberală. Însușirea de către otomani a unei mari părți din veniturile țării a stagnat aici acumularea capitalurilor și a ruinat boierimea care trăia din veniturile de pe moșii. Boierimea și clerul luptă și elaborează proiecte pentru lichidarea regimului fanariot, cerând respectarea vechilor tratate încheiate cu Poarta, prin care aceasta garanta autonomia principatelor, se cerea instituirea protecției marilor puteri care ar minimaliza abuzurile Rusiei sau a Porții. Boierimea spera că Napoleon ar putea ajuta principatele, de aceea i-a adresat câteva memorandumuri (1802, 1807) în care propuneau formarea unei republici în care să fie separate puterile, locuitorii să participe la guvernare, puterea să aparțină boierilor. Ideile revoluției franceze erau prezente în proiectul lui I. Dărmănescu. Specific mișcării reformatoare era că ideile noi – revendicări naționale, statut autonom sau independent pentru țară, solidarizarea societății românești - erau promovate de boierime, care la adapta și la interesele proprii.

Concluzie: mișcările reformatoare în principatele române au continuat și după lichidarea regimului fanariot, intelectualii și boierimea liberală dorea modernizarea societății, îmbunătățirea statutului internațional al Moldovei și Munteniei.

2. Stabiliți relația de interdependență dintre doctrinele social-politice și democratizarea vieții politice din sec XIX.

Legiferarea democratizării societății începută prin revoluțiile burgheze a continuat și în secolele următoare. Formarea statelor naționale, modificarea regimurilor politice prin revoluția din 1848, formarea în Franța a modelului parlamentar republican, extinderea democrației în țările cu regimuri liberale, impunerea sistemului reprezentativ în majoritatea statelor din Europa de apus, preluarea modelului democrației britanice de Suedia, Italia, Belgia, Olanda, Danemarca, instituirea

unui model mixt franco-american în Elveția, promovarea reformelor electorale cu scopul instituirii dreptului universal la vot, constituirea sistemelor pluripartidiste – au fost consecințe ale genezei și dezvoltării noilor doctrine social-politice. Cele mai populare ideologii ale sec. XIX au fost liberalismul, naționalismul și socialismul. Doctrina liberală accentuează asupra proprietății private care este garantul libertăților individuale, inițiativei individuale, libertății investițiilor, facilității circulației capitalurilor, persoanelor și bunurilor, suprimarea obstacolelor în domeniul producției și comerțului pentru libera funcționare a legilor economice. Sec. XIX este numit și sec. națiunilor în care doctrina naționalismului a fost dominantă. Doctrina presupune că o națiune este liberă doar atunci când își constituie un stat propriu, care îi apără interesele. Această doctrină s-a manifestat în timpul mișcărilor de eliberare națională a popoarelor aflate sub dominație străină, la unirea Principatelor Române (1859), unificarea, Italiei, Germaniei (1870-1871). În această perioadă în practică socialismul, care pleda pentru echitate socială, anularea proprietății private, s-a manifestat puțin.

Concluzie: democratizarea vieții politice în sec. XIX a fost stimulată de doctrinele social-politice din această perioadă.

3. Stabiliți relația de interdependență dintre revoluțiile burgheze și sistemul politic din epoca modernă.

Transformările economice și social-politice au determinat începutul revoluțiilor burgheze. Elita stării a treia, burghezia, dorește să-și legifereze statutul social și să dețină monopolul asupra puterii. Victoria asupra absolutismului și a regimurilor politice vechi a asigurat o nouă organizare politică a statelor după revoluțiile burgheze. În Anglia, prin „glorioasa revoluție” din 1688 s-a reușit instaurarea monarhiei constituționale. Prin Declarația drepturilor Wilhelm de Orania se obliga să respecte prerogativele parlamentului, prerogativele regale fiind mai mult simbolice. În SUA revoluția s-a manifestat sub forma războiului de independență. Declarația de independență (1774) obliga statul să garanteze dreptul la viață, libertate și năzuință spre fericire, iar Constituția (1787) proclama SUA republică federativă în care se respectă principiul separării puterilor în stat și a contrabalantei puterilor, astfel încât Congresul bicameral (puterea legislativă), președintele (puterea executivă), Curtea supremă de justiție să aibă mecanisme de a se influența reciproc. Revoluția franceză (1789) vine cu Declarația drepturilor omului și cetățeanului, care garantează dreptul la libertate, proprietate, securitate, egalitate în fața legii, prezumția nevinovăției, trece Franța prin monarhia constituțională, republică (1792), dictatura iacobină în căutarea unui regim politic adecvat năzuințelor majorității care va fi găsit prin republica parlamentară. Scopul politic al revoluțiilor

burgheze a fost de a lichida absolutismul și a institui regimuri politice care să garanteze burgheziei libertățile depline în domeniul politic, economic și social.

Concluzie: revoluțiile burgheze au determinat instaurarea regimurilor politice, care treptat au democratizat societatea modernă.

4. Stabiliți relația de interdependență dintre mișcările naționale din sec. XIX și afirmarea națiunilor europene.

Sec. XIX este considerat al națiunilor, întrucât datorită manifestării conștiinței naționale popoarele europene s-au ridicat la lupta de eliberare de sub dominație străină sau pentru ași forma state naționale unitare. În prima jumătate a sec. Belgia și Grecia și-au obținut independența. Revoluția din 1848 a încercat să lichideze rămășițele relațiilor feudale și să asigure democratizarea sistemelor politice. Pentru germani, italieni și români problema fărâmițării politice și naționale se redeschide în a doua jumătate a sec XIX. Dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza în 1859 și reformele acestuia s-au încununat cu unirea Moldovei și Munteniei într-un singur stat, deși unificarea nu a fost deplină, Transilvania rămânând în componența imperiului austriac. Italia s-a unificat, eliberându-și teritoriile de sub dominația austriacă cu ajutorul Franței, Prusiei datorită politicii lui Cavour, dar și prin mișcarea de eliberare națională condusă de Garibaldi. Germania, avândul ca cancelar pe Otto fon Bismarck s-a unificat „prin fier și sânge”, obținând victorie asupra Danemaricii (1864), Austriei (1866), Franței (1871), proclamându-se imperiu. Țările balcanice și-au continuat lupta de eliberare de sub dominația otomană. Congresul de la Berlin (1878) a recunoscut independența Serbiei, Muntenegrului și României. Națiunile care și-au format state independente, sau unitare și-au creat condiții pentru a se afirma pe arena internațională.

Concluzie: mișcările naționale din sec XIX au contribuit la afirmarea mai multor națiuni europene care și-au desăvârșit unificarea politică, ori și-au obținut independența.

5. Stabiliți relația de interdependență dintre programele politice ale revoluțiilor burgheze și evoluția relațiilor sociale.

Viața economică a determinat importante transformări sociale. Clerul și nobilimea pierd din pozițiile anterioare, deși statutul lor privilegiat continuă să fie protejat de stat prin instituția monarhică. În cadrul stării a treia se conturează o elită puternică din punct de vedere economic – burghezia. Aceasta dorește să-și legitimeze un statut corespunzător intereselor sale economice, iar pentru aceasta are nevoie să modifice regimul politic și să instaureze unul care iar fi asigurat puterea. În Anglia burghezia în alianță cu nobilimea veche a luptat pentru monarhia constituțională,

dar refuzul regelui Carol II de a merge la compromis și a accepta condițiile „Marii Muștrări” a determinat proclamarea republicii (1649) care după Protectoratul lui Cromwell a fost lichidată, revenindu-se la monarhie. Deci interesele burgheziei devenită o forță socială considerabilă vor fi respectate prin instaurarea monarhiei constituționale în 1689. În Franța burghezia mare reprezentată de girondini a luptat inițial pentru monarhie constituțională, iar burghezia mică, reprezentată de iacobini dorea republică. Declarația drepturilor omului și cetățeanului nu contravenea intereselor burgheziei, garanta dreptul la viață, securitate și proprietate, proprietatea fiind declarată sfântă și inalienabilă. Refuzul lui Ludovic al XVI de ceda din absolutism a determinat proclamarea republicii (1792).

Concluzie: evoluția relațiilor sociale a fost în favoarea burgheziei, interesele căreia au fost prezente în programele politice ale revoluțiilor burgheze, care ulterior vor fi modernizate în vederea democratizării lor.

6. Stabiliți relația de interdependență dintre politica colonială a țarismului și situația etno-demografică a Basarabiei.

După anexarea Basarabiei în 1812 scopul oficialităților țariste era de ași forma o bază socială de susținere și de a minimaliza ponderea populației băștinașe. În realizarea acestui scop țarismul a promovat politica de colonizare. Dacă în 1812 populația românească din aceste teritorii era în absolută majoritate – 86%, atunci la începutul sec. XX – doar aproximativ jumătate și aceasta în condițiile în care numărul populației a fost în permanentă creștere. Prima zonă supusă colonizării a fost Bugeacul de unde câteva mii de tătari nogai se retrase la sud de Dunăre. Oficialitățile nu au distribuit pământurile rămase băștinașilor, dar le-a colonizat cu găgăuzi, bulgari, germani, evrei, cazaci. Pentru a fi susținuți de coloniști, oficialitățile le-au oferit o serie de privilegii: scutirea de impozite și prestații pe 10 ani, scutirea de serviciul militar pe 50 ani, oferirea loturilor de pământ, acordarea unor credite avantajoase. De obicei, grupurile etnice de coloniști erau dislocate compact, având și trăsături specifice: coloniștii nemți veniți preponderent din ducatul Varșoviei, cazaci din Secea zaporojeană de pe Nipru, ucraineni din Podolia și Pocuția, evrei care doreau să scape de persecuții în interiorul imperiului. Coloniștii ruși se stabileau în Basarabia pe cale oficială – erau împroprietăriți sau așezați pe domeniile înalților demnitari ruși, și neoficial – întrucât în regiune nu a fost introdusă șerbia unii țărani fugeau din Rusia pentru a scăpa de șerbie, însă mulți erau prinși și trimiși înapoi. Procesul colonizării bine organizat de autoritățile țariste și-a atins doar parțial scopul, deoarece și-a creat o bază socială de susținere din străini, însă majoritatea populației a rămas românească.

Concluzie: politica colonială a țarismului a modificat componența etnică în Basarabia, asigurând sporul demografic preponderent pe baza celor veniți.

7. Determinați interdependența dintre destrămarea Imperiului Rus și mișcarea națională din Basarabia.

Primul război mondial a acutizat criza generală din Imperiul Rus. Revoluția din februarie 1917 a adus la putere guvernul provizoriu condus de Kerenski, care a declarat că Rusia va merge pe calea democratizării și va respecta dreptul popoarelor la autodeterminare. Aceste evenimente au impulsionat luptele de eliberare a popoarelor, grăbind destrămarea Imperiului țarist. În Basarabia lupta politică se orientează spre programe ce promovează principiul autodeterminării naționale. În aprilie 1917 la Odessa a avut loc o întrunire a soldaților ofițerilor, studenților, preoților basarabeni, urmată de convocarea la Chișinău a congreselor pe categorii profesionale (preoți, învățători, meseriași) care cereau modificarea statutului Basarabiei. Consolidarea mișcării naționale a avut loc prin formarea Partidului Național Moldovenesc care fixa în program cereri: culturale – introducerea limbii române în toate sferile de activitate publică, instruire în limba română, economice – împrumutarea țăranilor cu pământ, reformarea impozitelor, religioase – autonomia bisericii, politice – drepturi cetățenești și naționale pentru moldoveni, autonomia Basarabiei. Tendința Ucrainei de a include în componența sa Basarabia s-a opus de rezistența vehementă a mișcării ostașilor basarabeni condusă de Em. Catelly. Convocarea Congresului militar moldovenesc a inițiat formarea unui organ reprezentativ al Basarabiei, Sfatul Țării. Lovitura de stat bolșevică din Rusia, transformările de pe frontul de est al războiului au impus acțiuni mai hotărâte din parte liderilor mișcării naționale Pan Halippa, I. Pelivan, I. Inculeț. Sfatul Țării la 2 decembrie a declarat formarea Republicii Democratice Moldovenești, la 24 ianuarie 1918 i-a declarat independența, iar la 27 martie a votat unirea cu România.

Concluzie: destrămarea Imperiului Rus avea loc în condițiile intensificării luptei de eliberare națională, stimulând și mai mult această luptă.

8. Determinați interdependența dintre politica internă promovată de Alexandru Ioan Cuza și abdicarea lui.

În 1859 prin dubla alegere Alexandru Ioan Cuza a devenit domnitor în Principatele unite ale Moldovei și Munteniei. Scopul său a fost să realizeze o unire deplină a statelor, depășind limitele Convenției de la Paris din 1858. Politica domnitorului a fost orientată spre realizarea acestui scop. În anii 1859-1862 Cuza a reușit să unifice instituțiile de stat convocând un singur guvern, un singur

parlament, capitală devenind o. București, statul numindu-se România. În perioada 1862-64 domnitorul s-a confruntat cu opoziția din parlament grupările căruia vedeau diferit rezolvarea problemelor. În rezultat domnitorul realizează așa-numita lovitură de stat dizolvând parlamentul. Cele mai multe transformări au fost realizate în 1864-1866: prin reforma politică se adoptă „Statutul lui Cuza”, domnitorul are prerogative mai mari, iar parlamentul devine bicameral; prin reforma agrară 25% din pământul arabil a fost întors statului (în urma secularizării pământurilor mănăstirești), țăranii au fost împrăștiți cu pământ; prin reforma electorală a fost micșorat censul de avere, iar intelectualii puteau participa la alegeri indiferent de cens; prin reforma culturală a fost instituit învățământ primar obligatoriu și gratuit. În 1866 grupările liberală și conservatoare au încheiat „Monstruoasa coaliție” pentru a-l înlătura pe Cuza de la domnie. Deși era susținut de populație, Cuza a abdicat fără a opune rezistență, deoarece el nu dorea să înceapă o destabilizare internă care putea fi folosită de marile puteri pentru a interveni și a lichida unitatea statului. Pentru el interesele României, a operei pe care el a realizat-o au fost mai presus de cele personale.

Concluzie: politica lui Alexandru Ioan Cuza a fost orientată spre unificarea și modernizarea statului, în condițiile create în 1866 el nu a opus rezistență „coaliției” și a abdicat pentru a păstra unitatea României și a nu permite țărilor garant să ia o altă decizie, în vederea separării statului.

9. Determinați interdependența dintre relațiile internaționale în perioada interbelică și tendințele de echilibru și securitate europeană.

Conferința de pace de la Paris a stabilit tendințele generale în relațiile internaționale după primul război mondial. Franța dorea să ocupe poziția dominantă în Europa prin reducerea teritorială, economică, militară, politică a Germaniei, iar Marea Britanie și SUA au depus efort pentru a păstra Germania ca țară puternică. Planurile americane Dawes adoptat în timpul conferinței de la Londra (1924) și planul Young (conferința de la Haga 1930) aveau menirea să păstreze potențialul economic german.

Crearea Ligii națiunilor (1919) în calitate de organizație internațională care trebuia să organizeze și să păstreze pacea semnifica un început de colaborare dintre țările lumii pentru garantarea securității statelor. Securitatea internațională bazată pe sistemul de tratate Versailles-Washington devenea tot mai precară. Aspectele negative ale acestui sistem au cauzat necesitatea mai multor conferințe internaționale. Crearea alianțelor regionale (Mica Înțelegere 1921, Înțelegerea Balcanică 1934) sub garanția Anglie și Franței trebuiau să contribuie la echilibru și securitatea europeană. În 1925 la Locarno a fost semnat „Pactul renan de garanție” care asigura inviolabilitatea hotarelor franco-germano-belgiene, iar în 1928, la inițiativa Franței majoritatea statelor au semnat Pactul Briand - Kellogg ce prevedea refuzul la război ca mijloc de rezolvare a litigiilor, în 1932 a

avut loc conferința pentru dezarmare de la Geneva. Instaurarea regimului fascist în Italia, nazist în Germania, consolidarea regimului totalitarist sovietic puna și mai mult în pericol securitatea europeană. Societatea Națiunilor spera să poată controla aceste state pe care le acceptase în componența sa.

Concluzie: tendințele spre echilibru și securitate europeană au marcat relațiile internaționale în perioada interbelică.

10. Stabiliți relația de interdependență dintre activitatea organizațiilor internaționale și tendințele de menținere a păcii în lume.

Epoca contemporană a debutat cu două războaie mondiale, fapt ce a cauzat tendința statelor de a forma organizații internaționale care prin activitatea lor să poată preveni războiul sau să poată interveni rapid pentru a pedepsi statele agresoare. Una din organizațiile care a depus efort constant pentru păstrarea păcii este Organizația Națiunilor Unite. Creată în 1945 nu și-a schimbat obiectivele nici pînă în prezent: menținerea păcii și securității mondiale prin măsuri colective preventive, cooperarea în rezolvarea problemelor internaționale, garantarea dreptului internațional. Principala responsabilitate pentru menținerea păcii și securității o are Consiliul de Securitate al ONU. Forțele de menținere a păcii ONU „căștile albastre” au fost și sunt prezente în cele mai fierbinți puncte de pe glob. Căderea sistemului colonial a fost însoțit de numeroase conflicte civile sau dintre state în Africa, unele din care nu au fost depășite nici în prezent. Forțele de menținere a păcii ONU sunt prezente în majoritatea focarelor: Ruanda, Congo, Mozambic, pentru a proteja populația civilă. Destrămarea lagărului sovietic a determinat și o serie de conflicte armate unele din care au fost luate sub control de forțele ONU pentru a nu se extinde. De exemplu conflictele ce au însoțit destrămarea Iugoslaviei, lupta dintre sîrbi și musulmani din Bosnia și Herțegovina, luptele din Kosovo dintre albanezii musulmani. În 1999 Kofi Annan a declarat că căștile albastre vor fi acolo unde o va cere situația pentru a menține pacea și a depăși conflictele civile sau cele dintre state. În 2004 ONU exercita 17 operațiuni în întreaga lume, dintre care 16 de menținere a păcii și una politică. În activitățile sale pentru pace ONU sunt susținute de OSCE, NATO. De exemplu în 1999 summitul OSCE de la Istanbul a obligat Rusia să-și retragă trupele și armamentul din Moldova pentru a depăși conflictul transnistrean.

Concluzie: societatea contemporană este bulversată de numeroase conflicte multe din care sunt prevenite, depășite sau înghețate datorită activității organizațiilor internaționale, în special a ONU.

11. Demonstrează legătura cauzală dintre unirea provinciilor românești la 1918 și realizările economiei României în perioada interbelică.

Unirea Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei a transformat România într-un stat mediu, fiind a opta țară din Europa după numărul populației. Acest eveniment a determinat întărirea potențialului economic al statului, stimulând dezvoltarea principalelor ramuri. Principalele realizări au fost posibile datorită: 1) creării condițiilor favorabile pentru folosirea la nivel național a bogățiilor solului și subsolului – investițiile în industria extracției și prelucrării produselor petroliere a facilitat utilizarea resurselor energetice în celelalte ramuri; 2) accentuării rolului industriei în economia națională – s-a transformat într-un sector dinamic al activității economice, susținut masiv de stat. Au fost înființate mari întreprinderi metalurgice, întreprinderi constructoare de mașini; 3) asigurarea caracterului unitar pieții naționale – prin crearea rețelelor interne de drumuri, reorganizarea transportului feroviar, naval regiunile puteau conlucra mai ușor; 4) sporirii masei mijloacelor de producție din fiecare ramură prin completarea structurii interne a unora dintre acestea și a organismului economiei naționale în general; 5) uniformizării vieții agrare – prin reforma agrară din 1921 țărani au fost împroprietăriți cu pământ, impunându-se mărimea maximală a proprietății funciare de 100 ha. și secularizarea surplusului acestei mărimi.

Pe lângă restabilirea economică de după război, România avea scopul integrării la nivel național a tuturor ramurilor economice, valorificarea noului cadru politico-statal realizat prin unirea din 1918. Practicarea doctrinei liberale „prin noi înșine” care prevedea dezvoltarea economiei prin mijloace, resurse și forțe de muncă proprii România a reușit deja în 1923 să-și restabilească economia după război.

Concluzie: în urma unirii din 1918 a fost posibilă crearea unui spațiu economic unic, valorificarea resurselor materiale și umane la nivel național, fapt ce a făcut realizările economiei românești evidente în perioada interbelică.

12. Determinați interdependența dintre direcțiile politicii externe a URSS și crearea RASSM.

Venirea bolșevicilor la putere în Rusia (1917) a determinat conturarea treptată a unui nou imperiu – sovietic – în Europa care avea proiecte de viitor pentru extinderea influenței, mai ales spre vest. În 1924 a avut loc recunoașterea URSS pe arena internațională, fapt ce i-a determinat un comportament mai radical în vederea realizării direcțiilor politicii sale spre vecinătatea vestică. Scopul URSS era de a crea la hotar republici-cap de pod care trebuiau să joace rolul de factor politico-propagandistic față de teritoriile vecine, pentru ca ulterior să fie anexate și acestea (în acest sens deja fusese creată R. Bieloruscă la hotar cu Polonia, R. Carelă la hotar cu Finlanda. Uniunea Sovietică nu avea relații diplomatice cu România și refuza să recunoască hotarul pe Nistru. Eșecul conferinței româno-sovietice de la Viena (martie 1924) în timpul căreia Moscova neoficial a propus

recunoașterea unirii Basarabiei în schimbul tezaurului românesc și a primit refuzul categoric al Bucureștiului, a determinat decizia Kremlinului de a recurge la mijloace de agitație mai hotărâte. Autoritățile bolșevice au încercat prin insurecția de la Tatarbuniar să pregătească o amplă mișcare pentru instaurarea puterii sovietice în Basarabia, însă au suferit eșec, pentru al compensa în octombrie 1924 a fost formată în teritoriile dintre Nistru și Bugul de Sud RASSM, hotarul de vest a căreia teoretic deja era fixat pe Nistru. Această republică trebuia să atragă Basarabia, să determine dezintegrarea României, iar ulterior să fie o cale a URSS spre Balcani prin Dobrogea, spre Europa centrală prin Bucovina și Galiția.

Concluzie: URSS avea scopul să-și extindă dominația spre vest, creîndu-și în acest sens capuri de pod pe care să le folosească ulterior în scopuri propagandiste, politice și militare, acest rol trebuia să-i revină RASSM față de România spre Balcani și Europa centrală.

13. Determinați interdependența dintre „cursul nou” a lui Roosevelt și ieșirea SUA din criza economică.

Criza economică mondială, numită și marea depresiune a început în SUA în 1929. Consecințele acesteia erau greu suportate de societate. În urma alegerilor din 1932 președinte devine F. Roosevelt care inițiază „noul curs” pentru depășirea crizei. Reformele sale erau axate pe patru domenii:

sistemul bancar - statul a preluat controlul asupra operațiunilor bancare și valutare, a fost interzis exportul aurului, dolarul a fost devalorizat, fiind stabilit cursul lui oficial;

sistemul industrial – a fost formată Administrația Națională pentru Restabilire, care stabilea codurile concurenței cinstite, pe fiecare ramură se fixa volumul producției, salariile, zonele de desfacere a mărfurilor;

agricultură – a fost instituită Administrația Reglementării Agriculturii care trebuia să reglementeze și să reducă surplusul de producție agro-alimentar;

sfera socială – pentru a reduce șomajul au fost create tabere de muncă în care puteau să muncească la munci publice (construcție de drumuri, împăduriri) tinerii, fiind remunerați de stat. În consecința acestor reforme criza a fost depășită către 1933, iar condițiile de viață și de muncă a salariaților s-au îmbunătățit.

Concluzie: „noul curs” realizat de Roosevelt a favorizat ieșirea SUA din criză printr-o implicare activă, parțial planificată a statului în domeniul economic.

14. Determinați legătura cauzală dintre activitatea partidelor politice și instaurarea dictaturii regale în perioada interbelică în România.

După încheierea primului război mondial România păstra regimul monarhiei constituționale cu sistemul pluripartidist democratic, legiferat și prin Constituția din 1923. Cele mai influente partide erau PNL și PNT. După încoronarea lui Carol II (1930) a început o luptă pentru putere dintre rege și partidele politice care s-a accentuat în timpul campaniei electorale din 1937. Multe partide și-au schimbat orientarea, au reînnoit programele. În interiorul PNL erau divergențe dintre aripa tânără și cea înstărită. Gruparea liberală condusă de D. Brătianu era nemulțumită de guvernul Tătărescu, numit și guvernul de buzunar al regelui. PNT a încheiat pactul de neagresiune cu P Agrar, P Conservator și legionari, obligându-se să nu se critice reciproc. Partidele mici au încercat să creeze alianțe. Al. Averescu a inițiat ideea formării „Frontului românesc” pentru un guvern independent format din șefii partidelor mai importante: G. Brătianu, I. Maniu, al. Vaida Voievod, etc., însă aceștia au refuzat conlucrarea. Carol a folosit contradicțiile dintre partide, promițând că va forma un guvern țărănesc, în realitate dorea să instaureze o dictatură personală, cu miniștri numiți, fără combinație de partide. În timpul campaniei principalele partide nu au putut prezenta platforme bine conturate, fapt ce a determinat, cu implicarea regelui, ca nici unul din partide să nu obțină prima majoritară (40%) ca să poată forma guvernul. Carol a profitat de această situație, deși PNL a obținut 36 %, regele a format un guvern de coaliție Goga-Cuza din cele mai neinfluențe partide, care imediat a intrat în criză nefiind susținut de majoritatea parlamentară. Astfel în 1938 regele a dizolvat Parlamentul, a introdus starea de asediu, cenzura, a încredințat administrația militarilor, instituind un regim autoritar. Partidele au fost puse în afara legii, a fost adoptată o nouă Constituție care practic acorda prerogative dictatoriale regelui. Pentru a-și forma sprijin social s-a declarat formarea Frontului Renașterii naționale, unicul partid care putea activa, fiind sprijinul regelui.

Concluzie: luptele interne din partidele mari, divergențele dintre partide, incapacitatea lor de a conlucra a permis lui Carol să instaureze un regim dictatorial.

15. Determinați relația de cauzalitate dintre criza politică din vara anului 1940 și instaurarea regimului național legionar în România.

După evenimentele din 1938 Carol a instaurat dictatura regală. Noua Constituție garanta prerogativele supreme ale puterii regelui. Această situație presupunea că lui Carol II îi revine și absoluta responsabilitate în stat. Anturajul internațional din 1939 a fost în detrimentul României. În 1940 prin ultimatumurile din iunie URSS a anexat Basarabia, prin dictatul de la Viena (august) Ungaria a anexat Transilvania, prin cel de la Craiova Cadrilaterul a fost anexat de Bulgaria. Evenimentele l-au determinat pe Carol să anuleze constituția din 1938 și să cedeze puterea generalului I. Antonescu. Încercările lui de a crea un guvern de coaliție cu PNL și PNT a fost

condiționat de abdicarea lui Carol. La 6 septembrie rege a devenit Mihai, Antonescu, primind oficial titlul de conducător al statului. Antonescu dorea să formeze un guvern de uniune națională din care să facă parte reprezentanți din toate partidele, inclusiv cel legionar. Această situație a determinat PNL și PNT, care doreau să păstreze principiile democrației parlamentare și orientarea externă a României spre Anglia și Franța, să refuze conlucrarea cu noua putere. În rezultat la 14 septembrie a fost format un guvern de compromis cu legionarii, România fiind declarată „stat național legionar”.

Concluzie: criza politică din 1940 a fost generată de pierderile teritoriale și deficitul democrației. Prin regimul dictatorial Carol II își asumase întreaga putere, deci și răspunderea pentru politica internă și externă. Aproximarea de Germania îl obliga pe Antonescu să includă în guvern legionari, fapt inacceptabil pentru partidele democratice care au refuzat conlucrarea cu Antonescu. Această criză a determinat instaurarea regimului național legionar în România.

16. Determinați interdependența dintre încălcarea prevederilor sistemului de la Versailles și începutul războiului doi mondial.

După primul război mondial sistemul de tratate de la Versailles avea menirea să păstreze un anumit echilibru de forțe pentru a asigura pacea. Venirea fasciștilor la putere în Germania a fost posibilă și datorită limitelor tratatelor de pace. Hitler declara că principalul obstacol pentru dezvoltarea Germaniei e tratatul de la Versailles. Începând cu 1935 Germania a încălcat majoritatea prevederilor tratatului: a fost introdus serviciul militar obligatoriu, au fost majorate cheltuielile militare, prin referendum a trecut regiunea Saar în componența Germaniei, în 1936 a ocupat zona Renană demilitarizată, în 1938 a realizat „Anschluss” cu Austria, în urma cădășiei de la München a dezmembrat Cehoslovacia, a anexat orașul Klaipeda ce aparținea Lituaniei – toate interzise prin acordul de la Versailles. Aceste acțiuni în contextul înarmării permanente au consolidat Germania și au făcut-o capabilă să-și înceapă a realiza proiectele revanșiste și anexioniste față de restul lumii. Marile state democratice au promovat o politică conciliantă față de Hitler sperând că cele două puteri totalitariste – Germania și Uniunea Sovietică vor lupta și se vor slăbi reciproc. Către 1939 sistemul tratatelor de la Versailles practic a fost lichidat, fapt ce a dat undă verde pentru al doilea război mondial.

Concluzie: încălcarea prevederilor sistemului de la Versailles a consolidat potențialul militar al Germaniei și a destabilizat echilibrul de forțe din Europa, constituind una din cauzele începutului războiului doi mondial.

17. Determinați relația de cauzalitate dintre semnarea pactului Ribbentrop-Molotov și începutul operațiunilor militare din iunie 1941.

În anii 30 ai sec. XX două regimuri totalitariste: nazist și comunist doreau să-și impună dominația asupra Europei și a întregii lumi. Pentru a nu se împiedica una de alta în planurile anexioniste, în 1939 (23 august), Uniunea Sovietică și Germania au încheiat pe lângă acordul de neagresiune, un Protocol secret numit Ribbentrop-Molotov prin care împărțeau sferile de influență în Europa de Est. Astfel Statele Baltice, Basarabia urmau să revină URSS, iar Polonia urma să fie împărțită între Germania și US.

Cei doi dușmani ideologici și politici au încheiat o înțelegere, Stalin obținând timp pentru a se întări militar, iar Hitler pentru a-și realiza planurile anexioniste în Europa de Vest. Către 1941 condițiile pactului au fost depășite, deoarece atât Germania cât și US anexaseră deja teritoriile asupra cărora avuseră înțelegere, astfel devenise clar că cele două puteri totalitare vor acționa militar pentru a-și extinde mai departe dominația, dar întrucât sferile erau deja împărțite, ele aveau să se confrunte reciproc, fiecare având tendința de a stăpîni totul. Comandamentul german elaborase deja planul Barbarossa. În iunie 1941 Hitler a atacat US. Istoricul Volkogonov afirmă că Stalin tot se pregătea de război.

Concluzie: după realizarea anexiunilor stabilite de pactul Ribbentrop-Molotov, Hitler și Stalin conștientizau că vor lupta între ei, deoarece ambii doreau să stăpînească lumea, doar că Hitler a pus în aplicare mai rapid planurile sale anexioniste și în iunie 1941 a agresat US.

18. Determinați relația de cauzalitate dintre ofensiva sovietică în cadrul operației Iași-Chișinău și lovitura de stat de la 23 august 1944 din București.

În 1941 I. Antonescu, dorind inițial eliberarea Basarabiei, a antrenat România în război împotriva Uniunii Sovietice. După 26 iulie 1941, când armata română a trecut Nistrul și a pătruns în teritoriul sovietic, o serie de personalități din România au început să critice deciziile. Mai multe forțe politice au întreprins acțiuni pentru a scoate România din război, însă Antonescu dorea să obțină un acord condiționat. La 20 august a început ofensiva sovietică pe frontul Iași - Chișinău.

Pericolul ocupării țării de către armata sovietică a determinat urgentarea ieșirii României din război. Întrucât mareșalul Antonescu a refuzat să încheie imediat armistițiul, Iuliu Maniu, Constantin Brătianu în colaborare cu regele Mihai au decis organizarea loviturii de stat în vederea înlăturării lui Antonescu de la putere pentru a putea trece România în tabăra antihitleristă. La 23 august 1944 Antonescu a fost arestat, regele a numit în calitate de prim - ministru pe C. Sănătescu și

a declarat ruperea relațiilor diplomatice cu Germania și încheierea armistițiului cu Națiunile Unite precum și trecerea armatei române de partea Aliatilor.

Concluzie: prin operațiunea Iași - Chișinău armata sovietică avea să ocupe România, lovitura de stat din 23 august urma să urgenteze trecerea României de partea Aliatilor ca la pătrunderea armatei sovietice în țară, aceasta să-i fie aliată.

19. Determinați interdependența dintre deportările din 6 iulie 1949 și procesul de colectivizare a gospodăriilor țărănești individuale.

După încheierea războiului doi mondial Uniunea Sovietică și-a extins dominația, iar oficialitățile au revenit la politica economică de formare a gospodăriilor agricole colective în întreaga Uniune, inclusiv în RSSM. Țăranii din Basarabia, obișnuiți cu proprietatea privată și cu munca individuală în propriile gospodării refuzau cu vehemență să se înscrie în colhozuri. Oamenii gospodari nu se puteau împăca cu gândul că trebuie să cedeze statului ceea ce au moștenit de la strămoși sau au agonisit o viață. Pentru a depăși această rezistență a populației, oficialitățile comuniste de la Kremlin împreună cu cele de la Chișinău au adoptat o hotărâre ce prevedea deportarea pe veci a „chiaburilor, foștilor moșieri, marilor comercianți” în Kazahstan, Altai, Kurgan. În categoria „chiaburilor” erau incluși nu doar țăranii înstăriți. La 6 iulie 1949 prin operațiunea „Sud” din RSSM au fost deportați în jur de 36 mii de basarabeni (oamenii erau ridicați noaptea. Familii întregi: bărbați, femei, copii înspăimântați erau urcați în vagoane pentru animale fără a ști ce-i așteaptă). Scopul deportărilor a fost de a impune frica în populație, pentru a o obliga să fie docilă și să se supună oricăror decizii ale oficialităților. Alternativa intrării în colhoz era deportarea în Siberia.

Concluzie: în urma deportărilor din 1949 oficialitățile sovietice au reușit să impună frica în basarabeni, obligându-i să intre în colhozuri, astfel pînă în 1950 aproape toate gospodăriile țărănești fiind colectivizate.

20. Determinați interdependența dintre noua mentalitate politică și sfârșitul „războiului rece”.

Sfârșitul războiului doi mondial a creat condiții pentru declanșarea „războiului rece” în timpul căruia s-a conturat lumea bipolară. Estul socialist sub egida US și vestul capitalist protejat de SUA se confruntau, cu intensitate diferită politic, ideologic, economic și diplomatic. Existența armei nucleare în acest context devenea extrem de periculoasă. Anti-destinderea relațiilor internaționale de la începutul anilor 80 a pus în gardă societatea, deoarece „crizele fierbinți” ale „războiului rece” se puteau transforma oricînd într-o conflagrație mondială cu consecințe tragice pentru întreaga

omenire. În acest context era necesară aplicarea noii mentalități politice, adică a cooperării internaționale în vederea păstrării păcii. Venirea la putere în URSS a lui M. Gorbaciov în 1985 a determinat destinderea relațiilor între Vest și Est. Gorbaciov aprecia coexistența pașnică ca o stare permanentă și nu ca o etapă a bătăliei în care una din părți trebuia să obțină victorie. Gorbaciov considera că Estul și Vestul pot coopera. El nu a intervenit prin forță în 1989 când țările din Europa de Est și-au declarat independența, el a acceptat unificarea Germaniei. În decembrie 1989 la întâlnirea de la Malta, Gorbaciov și G. Bush au declarat războiul rece încheiat.

Concluzie: noua mentalitate politică a fost conștientizată de liderii statelor cu cea mai mare pondere pe arena internațională, astfel a devenit clar că un război nuclear nu poate fi victorios. SUA și US au acceptat proiecte de dezarmare, au refuzat la goana înarmării. Prin această politică s-a pus capăt confruntării de Est-vest, formându-se premise pentru o lume multipolară.

21. Determinați interdependența dintre destrămarea URSS și crearea sistemului multipolar al relațiilor internaționale.

În perioada războiului rece soarta relațiilor internaționale era dictată de Uniunea Sovietică și SUA, care au împărțit lumea pe criterii politice, ideologice, economice în Est și Vest. Kremlinul dirija lagărul socialist structurat în Organizația Tratatului de la Varșovia, iar SUA proteja țările capitaliste cu ajutorul NATO. Astfel lumea devenise bipolară.

La fel ca toate imperiile din istorie Uniunea Sovietică urma, mai devreme sau mai târziu să se destrame. După venirea la putere a lui M. Gorbaciov (1985) s-a încercat restructurarea acestui sistem, însă fără rezultat, deoarece popoarele doreau o suveranitate și independență reală. Acutizarea crizei economice și redeșteptarea mișcărilor naționale au determinat în 1991 destrămarea URSS. Acest fenomen a creat premise de trecere de la lumea bipolară la cea multipolară în care există mai multe puteri cu pondere care pot influența relațiile internaționale. Estul și Vestul nu se mai apreciau în calitate de dușmani reciproci. Pentru țările capitaliste a dispărut pericolul sovietic, deci și necesitatea de a acționa într-un front comun. Ele au început să-și realizeze o politică externă de sine stătătoare. Chiar dacă destrămarea URSS a întărit substanțial rolul de lider al SUA în relațiile internaționale, totuși datorită potențialului economic, al activismului politic al Uniunii Europene, Japoniei, Chinei, Rusiei acestea au devenit puteri semnificative în relațiile internaționale.

Concluzie: destrămarea URSS a determinat orientarea relațiilor internaționale spre o structură multipolară. Existența pe arena politică și economică a mai multor „poli” permite concurența, și exclude posibilitatea unui stat de a decide normele dreptului internațional.

22. Determinați raportul de cauzalitate dintre creșterea demografică și schimbările în cadrul sistemelor naturale.

Una din problemele cu care se confruntă civilizația contemporană este cea demografică, care are un aspect dublu. Pe de o parte resursele naturale ale globului sunt finite, în timp ce numărul populației este în permanentă creștere, pe de altă parte – geniul uman, respectând echilibrul în natură, este capabil să inventeze și să descopere noi surse de existență pentru ași asigura viața.

Ritmul de creștere a populației a fost diferit în diferite zone. Dacă la sfârșitul sec. XIX ritmul era mai mare în țările dezvoltate, atunci în prezent acesta este de trei ori mai mare în statele slab dezvoltate, astfel încât în zonele cu resurse naturale modeste crește și mai mult utilizarea acestora. Pragul de 6 miliarde de oameni a fost depășit în 1999. Creșterea demografică este sursa principală a presiunii tot mai mari care este exercitată asupra sistemelor naturale, concomitent datorită comportamentului nechibzuit al oamenilor crește temperatura globală, scad resursele de apă potabilă, se micșorează suprafețele de teren agricol pe cap de locuitor, dispar o serie de specii animale și vegetale, scade suprafața pădurilor, cantitatea zăcămintelor, a petrolului – încep să decadă ecosistemele. Astfel în timp ce numărul populației crește, sistemele naturale ale Terrei nu au capacitatea de a se dezvolta sau reface. Creșterea demografică în contextul atitudinii indiferente sau distrugătoare a oamenilor poate provoca o catastrofă globală.

Concluzie: sporul demografic determină schimbări esențiale în sistemele naturale. Pe măsură ce populația crește, repartiția pe locuitori a resurselor naturale scade continuu, fapt ce poate amenința supraviețuirea speciei umane.

23. Stabiliți interdependența dintre războiul rece și formarea Comunităților Europene.

Pe parcursul secolului XX au avut loc schimbări dramatice în geografie, politică, ideologie și cultură pe continentul European și în spațiul mediteranian. După al doilea război mondial confruntarea militară a fost înlocuită cu cea diplomatică dintre „Vestul capitalist” și „Estul socialist”, stare numită „războiul rece”. Pe lângă pierderile umane, distrugerile economice Europa a suportat scindarea Germaniei, pierderea Poloniei, României, Cehoslovaciei, Iugoslaviei, Bulgariei, Ungariei, care au fost incluse în sfera de influență sovietică, devenind sateliți ai URSS. În 1946 pe baza mișcărilor de rezistență a fost fondată Uniunea Europeană a Federaliștilor. În 1948 când se șovăia încă între alianța învingătorilor din 1945 și războiul rece dintre Est și vest SUA propun să ajute lumea veche să se ridice din ruinele războiului. SUA și Europa s-au unit în 1949 într-un pact militar care a creat o instituție permanentă – NATO, care avea să devină garantul securității și a țărilor din Europa de Vest. Dacă în aspect social, politic țările europene aveau mari divergențe,

atunci în aspect economic și de securitate acestea nu erau atât de pronunțate. Tradițional procesele unioniste sau de alianță se creează în fața unui pericol. Pentru statele Vest-europene cu o capacitate economică relativ superioară celorlalte, acest pericol consta în degradarea economică, riscul de a nu putea face față provocărilor de moment și tendința URSS-ului de a-și extinde sfera de influență. În 1949-1951 statele Europei de Vest, în virtutea unor temeri de subestimare economică în cadrul viitoarei comunități, nu doreau să cedeze reciproc din suveranitatea lor, totuși, într-un final cele șase puteri (Franța, RFG, Italia, Belgia, Olanda, Luxemburg) au semnat în 1951 Tratatul de la Paris, constituind Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului (CECO). Succesul CECO a influențat semnarea la Roma în 1951 a Tratatelor care au înființat Comunitatea Economică Europeană (CEE) și Comunitatea Europeană pentru Energie Atomică (Euratom). Euratom oferea oportunitatea de a consacra mai multe resurse naționale programului de înarmare, în același timp depozitând Germania de capacitatea nucleară națională și garantând Franței accesul la uraniul din Congo belgian. Guvernul francez a obținut concesiile în trei domenii principale: Euratom, agricultură și relații cu teritoriile și coloniile de peste mări ale Franței. Actul Unic European (1985), Tratatul privind Uniunea Europeană, numit și Tratatul de la Maastricht (semnat în 1992, a intrat în vigoare în 1993) au constituit o evoluție logică a geopoliticii europene în condițiile trecerii spre lumea multipolară.

Concluzie: teama de extindere a socialismului în afara oicumenei URSS și a sateliților săi a impulsionat sprijinul american pentru Europa, dar și cooperarea mai strânsă dintre țările Europei de Vest, fapt ce a stimulat procesul de formare a comunităților europene, care au evoluat de la structuri pur economice la cele asemănătoare unei federații.

24. Stabiliți interdependența dintre Conferința de la Helsinki și destinderea relațiilor internaționale

Începutul anilor 70 ai secolului XX a marcat destinderea, adică normalizarea relativă a relațiilor dintre URSS și SUA. Lumea bipolară a întreprins acțiuni în vederea conviețuirii. Țările din Vest, mai ales Franța, acceptă ideea unei Europe de la La Manche până la Ural, iar statele membre ale Organizației Tratatului de la Varșovia au propus realizarea unei întâlniri general-europene cu participarea SUA și Canadei, pentru a discuta probleme de securitate și colaborare. Între URSS și SUA s-a stabilit un echilibru, fapt ce a permis destinderea relațiilor internaționale. Apogeul acestui fenomen s-a realizat prin Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa de la Helsinki din 1975, la care au participat șefii a 33 de state europene, SUA și Canada. Actul Final al CSCE a fixat principiile pe care trebuie să se bazeze relațiile dintre state. Astfel, statele participante, inclusiv URSS se obligau să respecte egalitatea suverană, nerecurgerea la forță sau la amenințarea cu forță, iviolabilitatea frontierelor, integritatea teritorială a statelor, reglementarea pașnică a

neînțelegerilor, neamestecul în treburile interne, respectarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, dreptul popoarelor de a dispune de ele însele, cooperarea dintre state, respectarea dreptului internațional. Deși Conferința a stabilit norme, ce trebuiau să devină piatră de temelie în relațiile internaționale, totuși efectele au fost preponderent declarative. Majoritatea principiilor au rămas doar pe hârtie – statele cu regimuri comuniste nu și-au modificat politica în vederea respectării principiilor democratice, sau a drepturilor și libertăților omului. Lipsa mecanismului de control asupra respectării prevederilor Declarației a minimalizat impactul acesteia.

Concluzie: după stabilirea unui echilibru militaro-strategic dintre Est și Vest, dintre NATO și OTV a creat premise pentru destinderea relațiilor internaționale. În consecința mai multor compromise acceptate de țările lumii a fost convocată Conferința de la Helsinki, care avea menirea să mărească nivelul de încredere în relațiile internaționale, să stabilească principii ce vor contribui la păstrarea securității și dezvoltarea cooperării. Conferința a demonstrat posibilitatea unei conlucrări pentru păstrarea păcii dintre Vest și Est, chiar și în condițiile păstrării diverselor regimuri politice, economice cu diverse sisteme de valori.

25. Stabiliți relația de cauzalitate dintre formarea lumii multipolare și consolidarea structurilor UE.

Destrămarea Uniunii Sovietice și căderea regimurilor comuniste în Europa Centrală a pus capăt lumii bipolare. Dispariția polului comunist nu a determinat dominația absolută a SUA, deoarece fenomenul a fost însoțit și de alte transformări geopolitice. Țările din Europa de Est au fost cuprinse de revoluții anticomuniste victorioase. Încercarea comuniștilor de a stopa aceste procese democratice prin puciul din august 1991 a eșuat. Odată cu destrămarea blocului comunist s-a autodizolvat și OTV. Țările Europei de Est și Centrale au declarat că vor pleda pentru integrarea în structurile NATO. „Carta pentru o nouă Europă”, semnată la Paris în 1990 a reconfirmat principiile Actului Final de la Helsinki și a exprimat dolianța participanților CSCE de a colabora. S-a convenit asupra necesității practicării unor consultări politice și formării unor structuri general-europene permanente. Forul de la Paris a pus oficial capăt războiului rece și a marcat începutul unei noi perioade a relațiilor internaționale, în care țările europene erau dispuse la o conlucrare mai strânsă în vederea devenirii unui pol influent. Tendința unor state de a se impune pe arena internațională a devenit tot mai vizibilă. În 1991 președintele american George Bush și-a expus viziunile asupra „noului ordin mondial” care trebuia să transforme relațiile internaționale pentru a conforma modelele de pace, libertate și prosperitate de care se bucură democrațiile liberale constituționale, precum SUA și Europa de Vest. UE pentru a-și consolida ponderea pe arena internațională a realizat reforme prin care au fost consolidate structurile sale interne. Tratatul

de la Maastricht din 1993, Tratatul de la Amsterdam din 1997, tratatul de la Nisa din 2003, tratatul de la Lisabona, ratificat în 2010 au contribuit la reorganizarea UE într-un actor activ, cu putere de decizie pe arena internațională.

Concluzie: în perioada formării lumii multipolare, țările din Europa Centrală și-au orientat vectorii politici spre reîntregirea continentului. Această decizie a coincis cu disponibilitatea CE de a se extinde și de a-și consolida structurile interne pentru a putea face față noilor realități. Întărirea UE îi va permite să devină un pol influent pe arena internațională.